

Juni 2021

Melk is goed voor elk

Onderzoek naar wat
basisscholen moeten doen om
de kennis van melk bij
kinderen van groep 3 t/m 8 te
vergroten.

Laurien van de Wolfshaar

Melk is goed voor elk

Onderzoek naar wat basisscholen moeten doen om de kennis van melk bij kinderen van groep 3 t/m 8 te vergroten

Auteur

Laurien van de Wolfshaar
3025863
3025863@aeres.nl

Kader

Afstudeerwerkstuk Bedrijfskunde en Agrifoodbusiness
Aeres Hogeschool Dronten

Begeleidster

Wilma van Dalen
Tweede lezer Liesbeth Meijer

Afbeelding cover

Freepik

Versie

Afstudeerwerkstuk – juni 2021

DISCLAIMER Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie 'Melk is goed voor elk'. Deze scriptie is geschreven vanuit het vierde jaar van de opleiding Bedrijfskunde en Agrifoodbusiness aan de Aeres Hogeschool in Dronten. In deze scriptie is onderzoek gedaan naar wat basisscholen moeten doen om de kennis van melk bij kinderen van groep 3 t/m 8 te vergroten. Onderzoek voor deze scriptie is uitgevoerd bij basisschool De Malelande en verschillende zuivelorganisaties. Het is geschreven voor basisscholen om de kennis van melk bij kinderen te vergroten.

Graag wil ik mijn begeleidster Wilma van Dalen bedanken voor de fijne begeleiding van het schrijfproces. Ook wil ik alle respondenten en geïnterviewden bedanken, zonder hen kon de scriptie niet tot stand komen. Tot slot wil ik mijn studiegenoten bedanken voor de prettige samenwerking tijdens de afstudeerkring.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Laurien van de Wolfshaar

Dronten, juni 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	5
Summary	6
1. Inleiding	7
1.1 Onderzoek	12
1.2 Het onderwijs	12
1.3 Knowledge gap en afhankelijkheid.....	15
1.4 Hoofdvragen en deelvragen	15
1.5 Doelstelling	15
2. Materiaal en methode.....	17
2.1 Deelvraag 1.....	17
2.2 Deelvraag 2.....	17
2.3 Deelvraag 3.....	18
3. Resultaten.....	20
3.1 Resultaten deelvraag 1: Wat is momenteel de kennis van melk op basisscholen bij kinderen in groep 3 t/m 8?.....	20
3.2 Resultaten deelvraag 2: Wat doen leerkrachten van groep 3 t/m 8 momenteel op basisscholen om kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen?	21
3.3 Resultaten deelvraag 3: Wat wordt er momenteel vanuit zuivelorganisaties* gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3 t/m 8 op basisscholen?.....	25
4. Discussie	28
5. Conclusies en aanbevelingen	30
Bibliografie	33
Bijlagen	36
1. Onderzoek kinderen in groep 3 t/m 8.....	36
Groep 3/4	36
Groep 5/6 en 7/8.....	37
2. Interviewvragen leerkrachten op basisscholen.....	38
3. Interviewvragen zuivelorganisaties.....	39
4. Resultaten deelvraag 1: onderzoek kinderen basisschool De Malelande.....	40
Groep 4.....	40
Groep 6.....	41
Groep 8.....	43
5. Resultaten deelvraag 2: interviews leerkrachten basisschool De Malelande	44
Groep 4.....	44

Groep 6.....	47
Groep 8.....	50
6. Resultaten deelvraag 3: zuivelorganisaties	53
Deskresearch	53
Interview.....	56

Samenvatting

Het aantal kinderen met overgewicht is de laatste jaren gestegen, wat onder andere komt door een ongezond voedingspatroon. Om de kans op overgewicht te verkleinen is het van belang om een gezond voedingspatroon te hebben. De Schijf van Vijf is een middel om dit te bereiken, en onderdeel hiervan is zuivel en dus ook melk. Een groot deel van de kinderen haalt de aanbevolen hoeveelheid melk per dag niet, wat waarschijnlijk het gevolg is van het feit dat kinderen vaak onvoldoende kennis van melk hebben. Dit is de aanleiding om hier verder onderzoek naar te doen. Het doel is om een advies te vormen naar basisscholen over hoe zij de kennis van melk bij kinderen kunnen vergroten, zodat kinderen wellicht hun drinkgedrag gaan aanpassen en meer melk gaan consumeren. Op deze manier kan de kans op overgewicht en obesitas verkleind worden. Omdat basisscholen veel invloed hebben op het gewicht van kinderen, is het onderzoek grotendeels hierop gericht. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Wat moeten basisscholen doen om de kennis van melk bij kinderen van groep 3 t/m 8 te vergroten?* Hiervoor is onderzocht wat momenteel de kennis van melk bij deze kinderen is en wat leerkrachten doen om de kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen. Dit is gedaan door vragen af te nemen bij leerlingen en interviews te houden met leerkrachten. Daarnaast is door middel van deskresearch en een interview met een zuivelorganisatie onderzocht wat er vanuit zuivelorganisaties wordt gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen. Hieruit is naar voren gekomen dat de gemiddelde kennis bij kinderen op basisscholen beoordeeld wordt met een 6,9 en dat leerkrachten maximaal 5 uur per schooljaar besteden aan het overbrengen van kennis van melk bij hun leerlingen. Dit aantal uur is te verklaren door het feit dat dit onderwerp niet standaard in het lesprogramma zit en niet getoetst wordt. Vanuit zuivelorganisaties worden er verschillende methodes aangeboden om de kennis van melk over te brengen bij kinderen, voorbeelden hiervan zijn Zuivel Online en ZuivelNL. Basisscholen zullen dan ook actiever gebruik moeten maken van deze lesmaterialen. Daarnaast wordt geadviseerd om thematisch te werken en te zorgen dat iedere klas een keer een melkveebedrijf bezoekt, wat kan worden georganiseerd door Boerderij Educatie Nederland. Tot slot zal het goed zijn om regelmatig de kennis over dit onderwerp te toetsen. Wanneer basisscholen dit advies opvolgen zal de kennis van melk vergroot worden.

Summary

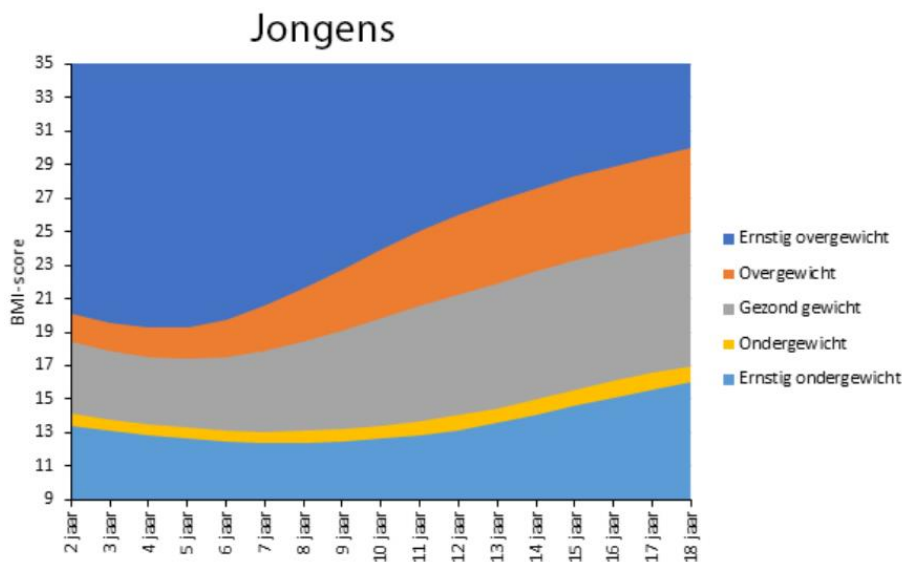
The number of children with overweight has increased in the recent years, partly due to an unhealthy diet. It is important to have a healthy diet to reduce the risk of overweight. The 'Schijf van Vijf' (Wheel of Five) can help to achieve a healthy diet. Consuming dairy on a daily basis, including milk, has an important role in this method. A large proportion of children do not reach the recommended amount of milk per day, which is probably due to the fact that children often have insufficient knowledge about milk. This is the reason for further research into this. The aim of this research is to investigate how children can get more knowledge about milk, so that they may change their drinking behaviour and consume more milk. In this way, the risk of overweight and obesity can be reduced. Since primary school has a big influence on children's consuming behaviour and weight, this research focuses foremost on primary school. The main question of this research is: *What should primary schools need to do to increase the milk knowledge of children in group 3 through group 8?* To answer this question, it is investigated what the knowledge of milk is by these children at the moment and what teachers are doing to improve the knowledge of milk the children have. This is done by questioning children and doing interviews with teachers. In addition, desk research and an interview were used to investigate what is being done by dairy organizations to improve the knowledge about milk these children have. This shows that the average knowledge of children in primary schools is indicated with a 6.9 out of 10 and that teachers use a maximum of 5 hours per school year to teach their students about milk. This amount of time can be explained by the fact that this subject is not standard in the curriculum and is not tested in exams. Dairy organizations offer various methods to teach children about milk, examples are Zuivel Online and ZuivelNL. Primary schools should therefore make more active use of teaching materials. In addition, they should work thematically, and they should ensure that each class visits a dairy farm once, which can be organized by Boerderij Educatie Nederland. Finally, it will be beneficial to regularly test knowledge about this subject. If primary schools follow this advice, children's knowledge about milk will be increased.

1. Inleiding

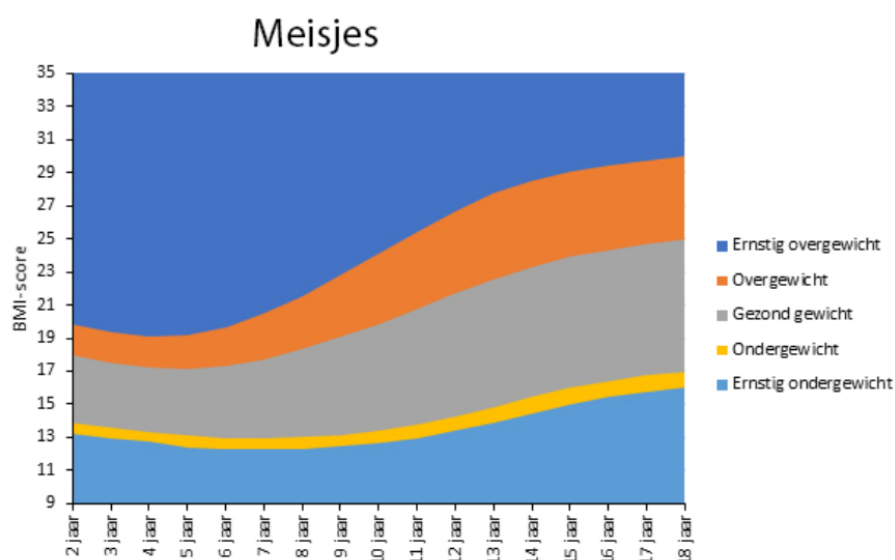
Overgewicht

De aanleiding voor het schrijven van dit onderzoek is het feit dat het aantal kinderen met overgewicht de laatste jaren is gestegen. In 2000 had in totaal 12,5% van de kinderen overgewicht. Nu is dat 15,8%. Hiervan heeft 12,8% matig overgewicht en 3% ernstig overgewicht, ook wel obesitas genoemd. Dit aantal stijgt dus al jaren (RTL nieuws, 2019) (CBS, 2019).

Overgewicht wordt gemeten aan de hand van de Body Mass Index, ook wel de BMI genoemd (Westerlaken, 2012). Dit is een rekenmethode voor zowel kinderen als volwassenen, waarbij het gewicht wordt gedeeld door de lichaamslengte in het kwadraat. Ook zijn er grenzen voor ondergewicht, gezond gewicht, en (ernstig) overgewicht. Deze BMI-grenzen veranderen met de leeftijd en verschillen voor jongens en meisjes. Dit komt vanwege groei en de verandering in spier- en vetmassa. In figuur 1 en 2 is te zien hoe de BMI-grenzen van jongens en meisjes veranderen met de leeftijd. Wat hierin opvalt is dat jongens vanaf een hogere BMI-score ten opzichte van meisjes (ernstig) overgewicht hebben (Voedingscentrum, sd).

Figuur 1 BMI-grenzen jongens (Voedingscentrum, sd)

Figuur 2 BMI-grenzen meisjes (Voedingscentrum, sd)

Tabel 1 Tabel 1 Onderzoek naar BMI van het RIVM (SW van den Berg, 2006)

BMI- categorie*	Meetmoment					
	2 jaar			6 jaar		
	Totaal	Meisjes	Jongens	Totaal	Meisjes	Jongens
Normaal gewicht	92,6	91,9	94,1	90,0	87,2	92,7
Overgewicht	6,8	8,0	5,6	8,0	10,7	5,5
Obesitas	0,6	0,9	0,4	2,0	2,1	1,9

Het RIVM heeft het verloop van de BMI een aantal jaar bij kinderen gevolgd. In tabel 1 zijn de percentages kinderen te zien met normaal gewicht, overgewicht en obesitas. Dit is verdeeld in jongens, meisjes en totaal. Te zien is dat overgewicht en obesitas vaker voorkomen bij meisjes dan bij jongens. Ook is op 6-jarige leeftijd het percentage kinderen met overgewicht en obesitas enorm toegenomen. Hoe ouder het kind, hoe groter de kans op overgewicht en obesitas (SW van den Berg, 2006).

Oorzaken

Dit overgewicht heeft twee oorzaken. De eerste oorzaak is dat kinderen vaak onvoldoende bewegen. Maar liefst 20% van de Nederlandse basisschoolkinderen voldoet niet aan de aanbevolen hoeveelheid, de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), van minimaal één uur matig intensieve beweging per dag (Bastmeijer, Koster, & Limpens, 2016). Een vijfde van de ouders heeft niet voldoende tijd om met hun kind naar buiten te gaan. Ongeveer 1 op de 10 kinderen van 2-4 jaar heeft een tv op de eigen kamer; 22% mag zelf bepalen of hij of zij tv kijkt en 9% ook hoelang dat gebeurt. Dit komt vooral voor in gezinnen met niet-westerse moeders, laagopgeleide moeders of moeders met een uitkering. Ook hebben kinderen met lage gezinsinkomens en lagere cognitieve stimulatie een verhoogd risico op het ontwikkelen van obesitas, onafhankelijk van andere demografische en sociaaleconomische factoren (Knight, 1999). Wanneer kinderen naar de kinderopvang of peuterspeelzaal gaan lijkt dat op enkele punten beschermend te werken (M.M. Boere-Boonekamp, 2008). Daarnaast hebben basisscholen veel invloed op het gewicht van kinderen,

vanwege de relatief grote hoeveelheid tijd die kinderen op school doorbrengen. Hier worden vaak vijf dagen per week één tot twee maaltijden per dag gegeten (Uauy, 2004). Ook krijgen jonge kinderen gemiddeld ruim vijf kwartier per dag de mogelijkheid om op school in beweging te zijn. Dit is vaak door middel van vrij spel en gymles (Bastmeijer, Koster, & Limpens, 2016).

Een tweede oorzaak is dat veel kinderen een ongezond voedingspatroon hebben. Zo wordt er in 1 op de 7 gezinnen niet ontbeten (M.M. Boere-Boonekamp, 2008). Door het ontbijt over te slaan kan de drang naar snoepen in de middag groter worden. Dit zorgt ervoor dat men alsnog veel ongezonde voeding binnenkrijgt. 's Morgens voldoende energie binnenkrijgen is noodzakelijk om belangrijke intellectuele en/of fysieke prestaties in de voormiddag goed te laten verlopen (NICE, sd). Daarnaast eten en drinken veel Nederlanders minder dan de aanbevolen hoeveelheid van de producten uit de Schijf van Vijf. Ook worden er veel producten gegeten die buiten de Schijf van Vijf vallen, terwijl het Voedingscentrum juist adviseert om deze producten niet te vaak en niet te veel te eten (Rossum, 2020). Tot slot is bekend dat Nederlandse schoolkinderen de meeste suikerhoudende dranken per dag drinken van alle Europese kinderen. Ook eet maar 1% van deze kinderen voldoende groente (Voedselonderwijs, sd).

Gevolgen

Overgewicht bij kinderen levert verschillende problemen op. Zo hebben kinderen een verhoogde kans op hyperinsulinemie, slechte glucosetolerantie en een verhoogd risico op diabetes type 2, hypertensie, slaapapneu, sociale uitsluiting en depressie.

Toch zullen de grootste gezondheidsproblemen zich voordoen wanneer zij volwassen zijn. Zo is uit onderzoek naar voren gekomen dat er in deze groep een sterk verhoogde percentages hartaandoeningen, diabetes, bepaalde soorten kanker, galblaasaandoeningen, osteoartritis, endocriene aandoeningen en andere aan obesitas gerelateerde aandoeningen worden aangetroffen bij jonge volwassen populaties. Zij zullen de rest van hun leven behoefte hebben aan medische behandelingen. De kosten voor de gezondheidsdiensten, de verliezen voor de samenleving en de lasten voor de betrokken individuen zullen groot zijn (Uauy, 2004).

Vitaminen en mineralen hebben kinderen in de groei in verschillende mate nodig. Daarom is het nodig dat deze vitamines en mineralen in de voeding aanwezig zijn, zodat de kinderen ze voldoende innemen. In de Schijf van Vijf zijn al deze vitamines en mineralen opgenomen, om zo te kunnen voldoen aan volwaardige voeding. Als kinderen volgens de Schijf van Vijf eten en niet te veel snoepen en vet eten, ontwikkelen ze een volwaardig voedingspatroon (Voedingscentrum, 2020).

Een gezond eetpatroon

Om de kans op overgewicht te verkleinen is het dus onder andere van groot belang dat men een gezond eetpatroon heeft. De Schijf van Vijf is een middel om een gezond eetpatroon te bereiken. Het is de visuele voorstelling van de richtlijnen voor een gezond eetpatroon die sinds 1953 in Nederland wordt gebruikt in de voorlichting over goede en gezonde voeding. Het gaat om een voedingspatroon dat voldoende energie en voedingsstoffen levert en mensen gezond houdt of gezonder maakt. Deze Schijf van Vijf is ontwikkeld op basis van wetenschappelijk onderzoek. In figuur 1 is deze schijf weergegeven.

*Figuur 3: De Schijf van Vijf
(Voedingscentrum, 2020)*

De vakken uit de Schijf van Vijf zijn:

- Groente en fruit
- Smeer- en bereidingsvetten
- Vis, peulvruchten, vlees, ei, noten en zuivel
- Brood, graanproducten en aardappelen
- Dranken

In de hierboven genoemde voedingsmiddelen zitten veel vitamines en mineralen. Deze zijn erg belangrijk voor de groei van kinderen, en zorgen ervoor dat kinderen niet te zwaar worden. Het is dan ook van belang dat deze in de voeding aanwezig zijn, zodat de kinderen ze voldoende binnenkrijgen (Portena, 2018). Deze vitamines en mineralen zijn onder andere in grote hoeveelheden aanwezig in melkproducten. De consumptie van meer volle melk lijkt dan ook te zorgen voor minder zware kinderen. Dat is naar voren gekomen in een onderzoek waarbij de relatie tussen koemelkvetconsumptie en overgewicht werd geëvalueerd (Biggelaar, 2020). In de vakken is te zien dat ook zuivel een onderdeel is van de Schijf van Vijf (Voedingscentrum, 2020). Onder zuivel valt onder andere melk. Kinderen tot 9 jaar worden aangeraden om 2 glazen melk per dag te nemen. Bij kinderen vanaf 9 jaar zijn dit 3 glazen. Wanneer kinderen zich hieraan houden, kan dit dus een effect hebben op het gemiddelde gewicht (Voedingscentrum, 2020) (Gezondheid Z. &., sd).

Waarom is melk belangrijk?

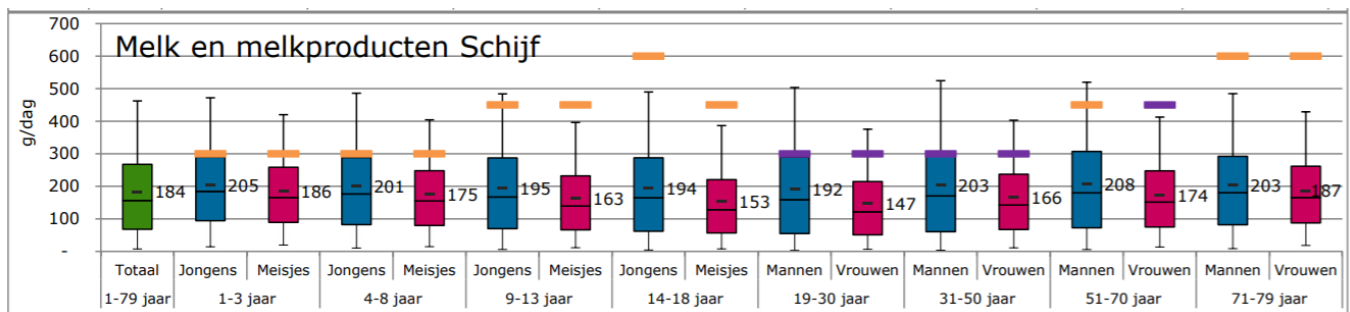
Er zijn verschillende informatiebronnen te vinden waarbij wordt getwijfeld aan de gezondheid van melk. Zo wordt er beweerd dat koemelk de meest ongezonde melk is. Dit zou komen door het opfokken van de koeien, de antibiotica die de dieren krijgen, de hormonen, het type caseïne (dierlijk eiwit) en het bewerken van de melk (Jong, sd).

Toch wijzen de meeste onderzoeken erop dat melk echt gezond is, en een positief effect heeft op de gezondheid van de mens. Melk(producten) bevatten namelijk heel veel belangrijke voedingsstoffen, zoals eiwit en vitamines en mineralen. Ook verkleint zuivel het risico op darmkanker. Daarnaast leveren deze producten relatief weinig energie. Zuivel is een belangrijke bron van vitamine A, B2, en B12, en van kalium, calcium en fosfor. Deze vitamines en mineralen zijn erg belangrijk voor de gezondheid van kinderen. Kalium en vitamine B2 en B12 zijn van belang voor het zenuwstelsel. Daarnaast is vitamine A belangrijk voor het immuunsysteem, en spelen kalium en calcium een belangrijke rol in de spieren (Gezondheid Z. e., sd).

Kennis van melk

Maar liefst 21% van de kinderen weet niet dat zuivel in de Schijf van Vijf staat, blijkt uit onderzoek van Wageningen Economic Research. Ook is uit ditzelfde onderzoek gebleken dat 18% van de kinderen van 7 t/m 14 jaar denkt dat je van melk witte tanden krijgt. Er is dus bij kinderen vaak onvoldoende kennis van melk (M.J. Bogaardt, 2018).

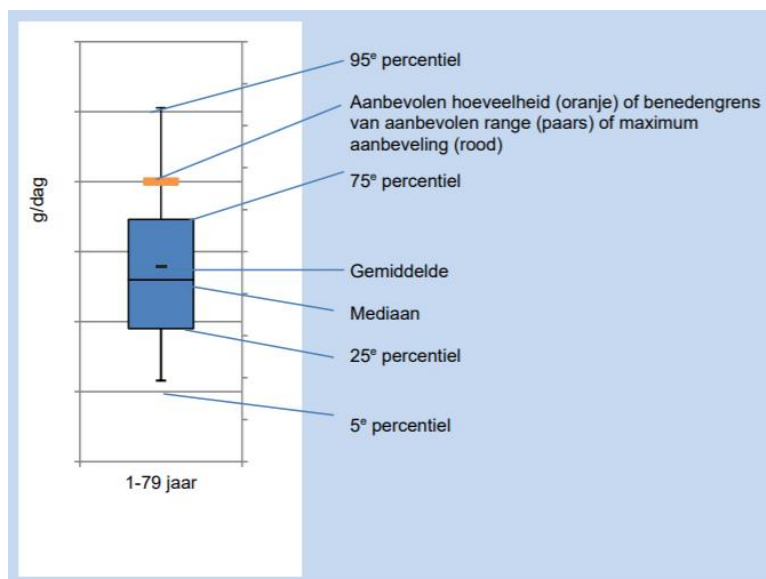
Consumptie van melk

Figuur 4 Gemiddelde geconsumeerde hoeveelheid melk en melkproducten (Schijf van Vijf) (Rossum, 2020)

Dat er onvoldoende kennis is van melk, zou een oorzaak kunnen zijn van het feit dat er volgens de Schijf van Vijf gemiddeld gezien te weinig melk wordt geconsumeerd. In figuur 4 is de gemiddelde geconsumeerde hoeveelheid melk en melkproducten en verschillende percentielen voor de totale bevolking en in afzonderlijke leeftijdsgroepen per geslacht weergegeven. De consumptie wordt weergegeven voor dat deel dat voldoet aan de criteria van de Schijf van Vijf.

De resultaten worden hier in box plots weergegeven. In figuur 5 is te zien waar de box plots uit bestaan.

Figuur 5 De opbouw van de box plots (Rossum, 2020)

Te zien is dat alle kinderen van 1 t/m 18 jaar minder melk en melkproducten consumeren dan wordt aanbevolen vanuit de Schijf van Vijf. Jonge kinderen, van 4 t/m 8 jaar, worden geadviseerd om 300 gram melk(producten) per dag te consumeren (2 glazen). Jongens in deze leeftijdscategorie consumeren gemiddeld 201 gram melk(producten) per dag, wat dus ruim 100 gram te weinig is. Meisjes consumeren slechts 175 gram per dag. Bij oudere kinderen zijn deze verschillen nog groter. Zowel jongens als meisjes van 9 t/m 13 jaar worden geadviseerd om 450 gram melk(producten) per dag te consumeren. Jongens consumeren gemiddeld maar 195 gram per dag, en meisjes maar 163. Meisjes consumeren dus gemiddeld 287 gram te weinig. Hieruit valt te concluderen dat er over het algemeen extreem weinig melk(producten) door kinderen worden geconsumeerd, vooral bij oudere kinderen (Rossum, 2020).

1.1 Onderzoek

Kortom, een groot deel van de kinderen heeft te maken met overgewicht, wat vaak het gevolg is van een ongezonde leefstijl. De Schijf van Vijf wordt gebruikt als hulpmiddel voor een gezond eetpatroon. Zuivel is een onderdeel van deze schijf, en kinderen worden geadviseerd om zo'n 2 tot 3 glazen melk per dag te drinken. In figuur 4 was te zien dat veel kinderen deze norm niet halen, wat wellicht een gevolg is van het feit dat zij maar weinig kennis van melk hebben (Voedingscentrum, 2020).

Dit is de aanleiding om hier verder onderzoek naar te doen. Door de kinderen meer kennis bij te brengen over melk, zullen zij wellicht hun drinkgedrag gaan aanpassen en meer melk gaan consumeren. Op deze manier kan de kans op overgewicht en obesitas verkleind worden. Uit onderzoek van Planbureau voor de Leefomgeving is dan gebleken dat veranderingen in de kennis over producten kan leiden tot het maken van andere voedselkeuzes, wat uiteindelijk kan zorgen voor daadwerkelijk ander voedselgedrag (Michiel de Krom, Marijke Vonk en Hanneke Muilwijk, 2020).

Basisscholen hebben over het algemeen veel invloed op het gewicht van kinderen, vanwege de relatief grote hoeveelheid tijd die kinderen op school doorbrengen. Ook worden hier dagelijks maaltijden gegeten en krijgen kinderen de mogelijkheid om op school in beweging te zijn. Daarnaast krijgen zij hier vijf dagen per week veel informatie en leren zij allerlei nieuwe dingen, dus ook over melk. Dit is een belangrijk deel van hun algemene ontwikkeling (Uauy, 2004) (Bastmeijer, Koster, & Limpens, 2016). Wanneer er op een basisschool veel tijd en aandacht wordt besteed aan voeding en beweging, heeft dit een positief effect op het BMI van de kinderen. Dit is naar voren gekomen bij een onderzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (Giessen, 2020). Daarnaast helpt 'voedselonderwijs' op de basisschool bij de ontwikkeling van een gezond eetpatroon. Kinderen die meer weten over voedsel, zoals de productiewijze, herkomst, bereiding of samenstelling, hebben een grotere kans op een gezond eetpatroon (Voedselonderwijs, sd).

Eerst zal onderzoek worden gedaan naar hoe de kennis van melk bij kinderen op basisscholen momenteel is. Ook zal er onderzoek worden gedaan naar wat basisscholen momenteel doen om de kennis van melk bij kinderen op de basisschool over te brengen. De groepen die onderzocht zullen worden zullen groep 3 t/m 8 zijn. De kleutergroepen (groep 1 en 2) zullen in dit onderzoek niet worden meegenomen. De reden hiervoor is dat deze kinderen nog te jong zijn om vragen te begrijpen en te beantwoorden, waardoor de resultaten wellicht minder betrouwbaar zullen zijn.

Daarnaast zal er onderzoek worden gedaan naar wat zuivelorganisaties momenteel doen om de kennis van melk bij kinderen over te brengen. Zuivelorganisaties bieden namelijk regelmatig thema- en lespakketten aan scholen aan, maar zullen wellicht ook via andere methodes de kennis van melk bij kinderen op basisscholen proberen te vergroten. Dit zal dan ook verder onderzocht worden.

1.2 Het onderwijs

Het onderwijsprogramma

Zoals in paragraaf 1.1 te lezen was, hebben basisscholen veel invloed op het voedingspatroon van kinderen, omdat kinderen hier een relatief grote hoeveelheid tijd doorbrengen. Ook krijgen zij hier de mogelijkheid om te eten en te bewegen, en leren zij veel over voedsel. Op de basisschool worden de kinderen op de toekomst voorbereid. Dat de inhoud van het onderwijs blijft aansluiten op die toekomst, vindt de regering erg belangrijk. Om hier beter vorm aan te geven, is door de regering samen met de Tweede kamer een curriculum opgesteld, waarin staat wat kinderen moeten kennen en kunnen. Dit wordt vormgegeven aan de hand van kerndoelen. Dit curriculum wordt voor het hele land wettelijk vastgelegd, en de scholen, leraren en overheid geven hier vervolgens samen vorm aan.

Op basis van het curriculum stellen basisscholen hun onderwijsprogramma samen. Dit is het totale pakket van de vakken die op een school worden gegeven. Vervolgens is het aan de leraar om dit te vertalen naar goed onderwijs in de klas. Hiervoor kan de leraar dus bijvoorbeeld lespakketten aanschaffen.

Het curriculum bestaat uit 58 kerndoelen, onderverdeeld in verschillende vakken. 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' is hier een onderdeel van en hieronder vallen de vakken biologie, aardrijkskunde en geschiedenis. Leerlingen oriënteren zich hierbij onder andere op de natuurlijke omgeving en op verschijnselen die zich daarin voordoen (Kuipers, sd). Ze krijgen informatie over voedselrelaties die voorkomen tussen verschillende planten- en diersoorten in hun omgeving (denk hierbij bijvoorbeeld aan een koe die gras eet of een lieveheersbeestje die bladluizen eet). Ook oriënteren zij zich op een gezonde leefstijl, gezond gedrag en de rol die voeding en ziekte spelen in hun eigen leven en dat van klasgenoten. Kinderen leren hun eigen voorkeuren met betrekking tot voeding te herkennen. Denk hierbij aan de geur en smaak van verschillende soorten voedsel. Daarnaast leren zij om te gaan met hun eigen eetgewoonten in relatie tot hun gezondheid. Hierbij komen onderwerpen als voldoende water drinken en gezonde traktaties aan de orde. Dit zal invloed hebben op het aanleren van een gezond eetpatroon (Curriculum.nu, sd).

De kerndoelen die hiervan beschreven staan in het curriculum, zijn hieronder weergegeven (Hoeven, 2006). Deze vallen weer onder de categorie 'natuur en techniek'. In de dikgedrukte doelen zal het onderwerp melk naar voren kunnen komen, maar in hoeverre dit daadwerkelijk gebeurt is onbekend.

40. De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.

41. De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

42. De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur.

43. De leerlingen leren hoe je weer en klimaat kunt beschrijven met behulp van temperatuur, neerslag en wind.

44. De leerlingen leren bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik.

45. De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren.

46. De leerlingen leren dat de positie van de aarde ten opzichte van de zon, seizoenen en dag en nacht veroorzaakt.

Door deze kerndoelen kan ervan uit worden gegaan dat er wel degelijk aandacht wordt besteed aan dieren, mensen, voeding en gezondheid. In hoeverre dit ook specifiek gericht zal zijn op melk, is hieruit niet op te maken. In de literatuur is wel informatie te vinden over de consumptie van melk bij kinderen (zie kopje 'Consumptie van melk' in de inleiding), maar nog maar weinig over wat basisscholen en zuivelorganisaties momenteel doen om de kennis van melk over te brengen bij kinderen op basisscholen. Dit is dan ook de knowledge gap.

Het punt waar men nu tegen aan loopt, is dat het huidige curriculum uit 2006 komt, en niet meer helemaal van deze tijd is. Het is sindsdien wel aangepast op verschillende losse punten, maar veel schoolbestuurders, schoolleiders en leraren vinden dat het curriculum te weinig richting geeft en te vol en te uitgebreid is. Daarnaast zijn zij van mening dat het niet aansluit bij wat veel scholen en leraren met hun leerlingen willen bereiken. Om dit op te lossen hebben schoolleiders en leraren verbetervoorstellen gemaakt voor het curriculum. Hierbij hebben zij de vraag wat leerlingen moeten kennen en kunnen centraal gesteld. Deze voorstellen zijn vervolgens voorgelegd aan de minister voor basis- en voortgezet onderwijs. Momenteel is het proces om alles rond te krijgen nog lopende (Rijksoverheid, 2020).

De aanschaf van een lespakket door een basisschool

Uit eerder onderzoek is naar voren gekomen dat er veel komt kijken bij het aanschaffen van een nieuwe lesmethode door een school. Er wordt onder andere rekening gehouden met de volgende vragen:

- In hoeverre sluit het aan bij de belevingswereld en de behoeften van de doelgroep? (Denk hierbij aan kleuters, middenbouw of bovenbouw)
- Welke leerdoelen zullen er behaald moeten worden voor een vak/leergebied?
- In hoeverre is de leermethode aantrekkelijk? (Lay-out)
- Wat zijn de kosten van de methode?

Daarnaast is naar voren gekomen dat een nieuwe methode vaak eerst geprobeerd wordt tijdens een proefperiode. Wanneer deze proefperiode voorbij is, wordt de methode besproken tijdens een meeting met het team, en wordt er binnen het team afgestemd wie er voor en tegen de aanschaf is. Waar extra op wordt gelet zijn de kosten van de lesmethode. Wanneer de kosten aan de hoge kant zijn, maar de leerdoelen wel behaald worden en de methode aansluit bij de belevingswereld van de doelgroep, dan wordt deze methode toch vaak aangeschaft. Vaak is de directie van de school ook betrokken bij de keuze van een nieuwe lesmethode (Peschar, 2015).

Verschillende lesmethodes

Er zijn verschillende lesmethodes te vinden die op basisscholen worden gebruikt, om de kennis van melk te vergroten. Een bekende methode is bijvoorbeeld om een melkveebedrijf te bezoeken. Dit noemt men boerderijeducatie. Boerderijeducatie is een vorm van onderwijs die op de boerderij plaatsvindt. De boerderij en het erf worden gebruikt als leeromgeving. De leerlingen volgen een educatief programma onder leiding van de boer of boerin. De kinderen helpen mee, komen in aanraking met dieren en gewassen in hun natuurlijke leefomgeving. Veel educatieboeren verenigen zich en trekken samen op bij het aanbieden van boerderijeducatie. Samen stellen ze criteria op waaraan een goede educatieboer moet voldoen, werven ze scholen en ontwikkelen een basisprogramma voor de leden van het samenwerkingsverband (Aalbers, 2011).

Daarnaast zijn er verschillende lespakketten beschikbaar voor basisscholen. Deze kunnen bestaan uit onder andere filmpjes, opdrachten, puzzels, posters, werkboekjes en prentenboeken (Boerderij Educatie Nederland, 2020).

Hoe leren kinderen het beste

Uit onderzoek is naar voren gekomen dat kinderen het meeste leren van zelf oefenen met de lesstof en van directe toepassing. Door bijvoorbeeld hardop te lezen en/of met de hand mee te schrijven, wordt de lesstof beter onthouden. Als kinderen een opdracht krijgen, verwerken zij deze in hun brein. Die verwerking vindt dan plaats in het werkgeheugen, waar de informatie maar kort wordt

opgeslagen. Volwassenen kunnen gemiddeld zeven stukjes informatie achter elkaar onthouden, maar bij kinderen is het werkgeheugen nog in ontwikkeling waardoor dit beperkter is. Wel kan door middel van groeperen of chunken de informatie langer blijven hangen. Chunken houdt in dat de stof onderverdeeld wordt in kleine delen (Gastel-Firet, 2020).

1.3 Knowledge gap en afhankelijkheid

Er is nog niet bekend wat basisscholen moeten doen om de kennis van melk bij kinderen te vergroten. Dit is dan ook de knowledge gap.

Het onderzoek zal onder andere afhankelijk zijn van leerkrachten op basisscholen. Zij zullen een belangrijke informatiebron zijn voor de gegevens die nodig zijn om de vragen te beantwoorden. Om tot deze informatie te komen zullen zij geïnterviewd worden. Ook de leerlingen zullen een belangrijke informatiebron zijn. Zij zullen vragen gesteld krijgen aan de hand van een online enquête.

Daarnaast is het onderzoek ook afhankelijk van de zuivelorganisaties. Er zal deskresearch worden gedaan en er zullen zuivelorganisaties worden geïnterviewd om een beeld te krijgen van wat zij precies doen om de kennis van melk bij kinderen op basisscholen te vergroten. Ook zullen zij vragen krijgen over bijvoorbeeld het aantal lespakketten wat er gemiddeld per jaar verkocht wordt.

1.4 Hoofdvragen en deelvragen

Het vraagstuk is als volgt geformuleerd:

Hoofdvraag:

Wat moeten basisscholen doen om de kennis van melk bij kinderen van groep 3 t/m 8 te vergroten?

1. Wat is momenteel de kennis van melk op basisscholen bij kinderen in groep 3 t/m 8?
2. Wat doen leerkrachten van groep 3 t/m 8 momenteel op basisscholen om kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen?
3. Wat wordt er momenteel vanuit zuivelorganisaties* gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3 t/m 8 op basisscholen?

* Met zuivelorganisaties worden agrarische bedrijven die aan educatie doen, zuivelorganisaties zoals Friesland Campina en platformen zoals Zuivel Online bedoeld.

1.5 Doelstelling

Het verwachte antwoord is globaal omschreven als volgt:

Basisscholen zullen om de kennis van melk bij kinderen te vergroten gebruik moeten maken van het lesmateriaal van zuivelorganisatie X. Dit is verkrijgbaar door het bijvoorbeeld online te bestellen. Het bezoeken van een melkveebedrijf is daarnaast ook gunstig voor de vergroting van de kennis van melk, en dit kunnen de basisscholen regelen via zuivelorganisatie X. Op deze manier kunnen zij de kennis van melk bij kinderen vergroten, waardoor hopelijk de kans op overgewicht zal worden verkleind.

Het doel is om een advies te vormen naar basisscholen met daarin wat zij moeten doen om de kennis van melk bij kinderen in groep 3 t/m 8 te vergroten. Hierbij zal voor de groepen 3/4, 5/6 en 7/8 een plan worden gemaakt wat zij kunnen volgen. Wanneer de basisscholen dit advies aannemen en gebruiken, kan de kennis van melk bij kinderen worden vergroot. Wellicht zullen deze kinderen

hierdoor ook een gezonder voedingspatroon aanleren waarbij zij voldoende melk drinken, zodat de kans op overgewicht zal afnemen.

Het is van belang dat de oplossing van het vraagstuk voldoet aan de volgende criteria:

- Er moet informatie worden gegeven over het gebruik van lesmateriaal op basisscholen
- Er moet informatie worden gegeven over het doen van excursies naar agrarische bedrijven op basisscholen
- Er moet informatie worden gegeven over thema's/projecten op basisscholen
- De oplossing zal alleen gaan over een basisschool en zuivelorganisaties in Nederland
- De oplossing zal alleen gaan over de groepen 3 t/m 8 op basisscholen

2. Materiaal en methode

Om via de deelvragen antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag, is er zowel fieldresearch als deskresearch gedaan. Het onderzoek is gegaan over één casus. In dit hoofdstuk wordt verder toegelicht hoe dit in zijn werk is gegaan.

2.1 Deelvraag 1

Wat is momenteel de kennis van melk op basisscholen bij kinderen in groep 3 t/m 8?

Om deelvraag 1 te kunnen beantwoorden hebben kinderen in deze groepen een online enquête moeten invullen. Hiervoor werd een basisschool uitgekozen, die ook gebruikt werd voor de interviews van deelvraag 2. De groepen waren hierbij gebundeld, er is onderzoek gedaan bij een groep 3/4, een groep 5/6 en een groep 7/8.

Voor dit onderzoek zijn tientallen basisscholen gebeld en gemaïld, met de vraag of zij wilden meewerken aan dit onderzoek. (Zie paragraaf 2.2 voor verdere toelichting onderzoek). Deze basisscholen stonden niet open voor een onderzoek in verband met het coronavirus. Uiteindelijk heeft basisschool de Malelande in Amersfoort goedkeuring gegeven voor het onderzoek.

Voor deelvraag 1 werden er bij groep 3/4 negen stellingen voorgelezen aan de klas. De kinderen kregen allemaal een rode en een groene kaart, en moesten door deze kaart op te steken aangeven of zij dachten dat de stellingen waar of niet waar waren. Uiteindelijk werden de aantallen waar en niet waar genoteerd. Ook overige opmerkingen van de kinderen zijn hierbij bijgehouden, om een completer beeld te krijgen over hoe kinderen over het onderwerp denken. In bijlage 1 zijn deze stellingen te vinden.

Voor groep 5/6 en 7/8 zijn enquêtes op papier afgenomen bij de kinderen. Hierbij werd gebruik gemaakt van een kwantitatief onderzoek, waarbij alle kinderen dezelfde vragen kregen. In bijlage 1 zijn de vragen voor deze enquête te vinden.

Deze zijn ingevuld door de kinderen en de resultaten zijn verwerkt in verschillende tabellen in Excel. Hieruit is vervolgens opgemaakt hoe de kennis van melk op basisscholen in deze groepen is, om zo antwoord te geven op de eerste deelvraag.

2.2 Deelvraag 2

Wat doen leerkrachten van groep 3 t/m 8 momenteel op basisscholen om kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen?

Om deelvraag 2 te kunnen beantwoorden, zijn op basisschool de Malelande de leerkrachten van de groepen die meewerkten aan het onderzoek geïnterviewd. Hierbij ging het om een kwalitatief onderzoek, waarbij het doel was om zo veel mogelijk informatie boven tafel te krijgen. Er werd gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. Er zijn een aantal geformuleerde vragen opgesteld. Hier werd tijdens het interview soms van afgeweken, het was voornamelijk belangrijk om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. In bijlage 2 zijn de vragen van het interview te vinden.

Toen de interviews zijn afgenomen, is de verkregen informatie volledig uitgewerkt. Sommige interviews zijn opgenomen, dus dit werd verder uitgetypt. Vervolgens zijn de gegeven antwoorden geanalyseerd. Aan de hand van deze analyse werd in kaart gebracht wat leerkrachten momenteel binnen basisscholen doen om de kennis van melk over te brengen bij kinderen. Daarnaast is weergegeven of er verder nog wensen zijn vanuit de basisscholen en wat deze wensen precies zijn.

De validiteit en betrouwbaarheid van de gegevens was optimaal wanneer de personen die werden geïnterviewd alle benodigde informatie gaven.

2.3 Deelvraag 3

Wat wordt er momenteel vanuit zuivelorganisaties gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3 t/m 8 op basisscholen?

Om deelvraag 3 te kunnen beantwoorden is er deskresearch gedaan en zijn er zuivelorganisaties geïnterviewd.

Deskresearch

Hierbij was het doel om voldoende relevante informatie te verzamelen over wat zuivelorganisaties momenteel doen om de kennis van melk over te brengen bij kinderen op de basisschool. Eerst werden deze zuivelorganisaties gevonden via internet/folders/vakbladen/social media/enzovoorts. Vervolgens werd via deze bronnen onderzocht wat deze verschillende zuivelorganisaties momenteel doen om de kennis van melk over te brengen bij kinderen op basisscholen. Dit werd vervolgens in kaart gebracht in een Word document.

Het interview

Hierbij ging het om een kwalitatief onderzoek, waarbij het doel was om zo veel mogelijk relevante informatie te verzamelen. Er werd weer gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. Er waren een aantal wat algemene geformuleerde vragen opgesteld. Hier mocht tijdens het interview van worden afgeweken, om zo de informatie zo compleet en gedetailleerd mogelijk te maken. Deze vragen waren vooraf nog niet precies te bepalen, dit gebeurde dus voornamelijk tijdens het interview. In bijlage 3 zijn de vragen van het interview te vinden. Deze vragen werden aangepast wanneer er al vragen waren beantwoord door middel van het deskresearch. Dit is ook het geval wanneer er uit de interviews met de basisscholen een wens of iets opvallends was gekomen wat meegenomen kon worden in de interviews met de zuivelorganisaties.

Onderstaande zuivelorganisaties werden eerst gebeld, met de vraag of het mogelijk is dat er iemand van de organisatie werd geïnterviewd:

- Zuivel Online
- ZuivelNL
- Boerderij Educatie Nederland
- Friesland Campina

Uiteindelijk bleken Zuivel Online, ZuivelNL en Boerderij Educatie Nederland allemaal met elkaar verbonden te zijn, onder andere via de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO). Het interview is gehouden met Esther Duijff, zij is werkzaam op de afdeling Events & Communicatie van de NZO. Esther Duijff kon over alle genoemde websites/organisaties voldoende informatie geven. Op deze manier zijn drie verschillende interviews gebundeld in één interview.

Friesland Campina is daarnaast ook benaderd, maar zij stonden niet open voor een uitgebreid interview. Wel hebben zij kort informatie gegeven over wat er vanuit Friesland Campina wordt gedaan om kinderen meer te leren over melk. Deze informatie is verder uitgewerkt bij de deskresearch.

Tijdens het afnemen van het interview met Esther Duijff werden aantekeningen gemaakt. Ook is het interview opgenomen zodat alle verkregen informatie vervolgens op papier kon worden gezet. Deze

uitgewerkte informatie gaf een compleet beeld van wat de zuivelorganisaties momenteel doen om de kennis van melk bij kinderen op basisscholen te vergroten. Hiermee werd antwoord gegeven op deelvraag 3.

De validiteit en betrouwbaarheid van de gegevens zou optimaal zijn wanneer de persoon die werd geïnterviewd alle benodigde informatie heeft gegeven.

Tijdens de interviews was het van belang dat er werd doorgevraagd op hetgeen wat gezegd is door degene die werd geïnterviewd, om zo de informatie zo compleet mogelijk te maken. Deze vragen waren vooraf nog niet precies te bepalen, dit gebeurde dus tijdens het interview.

3. Resultaten

3.1 Resultaten deelvraag 1: Wat is momenteel de kennis van melk op basisscholen bij kinderen in groep 3 t/m 8?

In bijlage 4 zijn de uitgebreide resultaten van het onderzoek bij de leerlingen op basisschool De Malelande toegevoegd. In tabel 2, 3 en 4 is een overzicht gemaakt van deze resultaten. In totaal zijn er 69 leerlingen ondervraagd.

Groep 4

De resultaten van het onderzoek in groep 4 zijn weergegeven in de tabel. De groene hokjes zijn de juiste antwoorden, de rode zijn de onjuiste antwoorden. In totaal is 21,2% van alle gegeven antwoorden fout. De opmerkingen die de leerlingen verder nog maakten zijn genoteerd in bijlage 4.

Groep 6

Tabel 2 Resultaten groep 4

	Aantal waar	Aantal niet waar
Melk is gezond	22	0
In melk zitten vitamines	20	2
Van melk krijg je sterke botten	22	0
Van melk krijg je witte tanden	1	21
Het is goed om iedere dag melk te drinken	15	7
Melk staat in de Schijf van vijf	12	10
Melk wordt in de fabriek gemaakt	17	5
Alleen koeien geven melk, kalfjes niet	21	1
Witte koeien geven witte melk, bruine koeien geven chocolademelk	4	18

Tabel 3 Resultaten groep 6

Groep 6 Malelande	Jongens		Meisjes		Totaal	
	WAAR	NIET WAAR	WAAR	NIET WAAR	WAAR	NIET WAAR
Melk is gezond	11	0	8	3	19	3
Van melk krijg je witte tanden	3	8	2	9	5	17
In melk zitten geen vitamines	1	10	3	8	4	18
Melk bevat eiwit	7	4	8	3	15	7
Melk bevat calcium	8	3	7	4	15	7
Van melk krijg je sterke botten	10	1	7	4	17	5
Melk staat in de Schijf van vijf	7	4	6	5	13	9
Door iedere dag melk te drinken word je minder snel ziek	2	9	1	10	3	19
Koeien en kalfjes geven melk	6	5	9	2	15	7
Koeien geven alleen melk na een zwangerschap	1	10	3	8	4	18

De resultaten van het onderzoek in groep 6 zijn weergegeven in tabel 3. Ook hierbij zijn de juiste antwoorden groen gemaakt, en de onjuiste rood. In totaal is 41,8% van de gegeven antwoorden fout.

Groep 8

De resultaten van het onderzoek in groep 8 zijn weergegeven in tabel 4. Ook hierbij zijn de juiste

antwoorden groen gemaakt, en de onjuiste rood. In totaal is 29,6% van de gegeven antwoorden fout.

Tabel 4 Resultaten groep 8

Groep 8 Malelande	Jongens		Meisjes		Totaal	
	WAAR	NIET WAAR	WAAR	NIET WAAR	WAAR	NIET WAAR
Melk is gezond	13	1	11	0	24	1
Van melk krijg je witte tanden	0	14	1	10	1	24
In melk zitten geen vitamines	0	14	2	9	2	23
Melk bevat eiwit	14	0	9	2	23	2
Melk bevat calcium	14	0	8	3	22	3
Van melk krijg je sterke botten	13	1	10	1	23	2
Melk staat in de Schijf van vijf	6	8	5	6	11	14
Door iedere dag melk te drinken word je minder snel ziek	3	11	3	8	6	19
Koeien en kalfjes geven melk	8	6	3	8	11	14
Koeien geven alleen melk na een zwangerschap	3	11	3	8	6	19

Totaal

In totaal hadden de leerlingen 68,9% van de vragen goed beantwoord, en 31,9% fout. De kennis van melk bij kinderen op basisscholen wordt dan ook beoordeeld met een 6,9 op een schaal van 1 tot 10. De meeste fouten werden gemaakt in groep 6. In groep 4 was de kennis het grootst. Wat verder opviel is dat 47,8% van de kinderen niet weet dat zuivel in de Schijf van Vijf staat, en dat 10,1% van de kinderen dacht dat je van melk witte tanden krijgt. De vraag die het vaakst goed beantwoord was, is of melk gezond is.

3.2 Resultaten deelvraag 2: Wat doen leerkrachten van groep 3 t/m 8 momenteel op basisscholen om kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen?

In bijlage 5 zijn de resultaten van de interviews met leerkrachten op basisschool de Malelande weergegeven. De belangrijkste/meest voorkomende antwoorden van alle interviews zijn samengevat:

1. Aan welke groep op welke school geeft u les?

Groep 4, 6 en 8.

2. Hoeveel uur per schooljaar gebruikt u om kinderen meer informatie te geven over de melkveesector/melk/gezonde voeding? (Inschatting)

Gemiddeld 0 tot 5 uur. Het zit niet standaard in het lesaanbod, we werken vanuit de kerndoelen. Er wordt dus ook geen vaste tijd aan besteed. Het komt vaak speels aan bod, als je het er toevallig over hebt door bijvoorbeeld begrijpend lezen, jeugdjournaal of het Klokhuys.

3. Is dit aantal uur naar uw mening voldoende? Heeft u voldoende tijd beschikbaar om de kinderen informatie te geven over melk?

Nee, dit aantal uur is niet voldoende. Het zou erg goed en leuk zijn als hier meer tijd in wordt gestopt, want deze tijd is er wel. Bij groep 3/4 is er meer tijd vrij dan bij groep 5 t/m 8. In groep 8 vaak druk met Cito en eindmusical. Gezonde voeding is een onderwerp wat best

belangrijk is om aandacht aan te besteden. Het is goed om breder te kijken. Daarnaast is het handig om iemand van het bedrijf erbij te hebben voor uitleg e.d., zodat leerkrachten daar geen tijd in hoeven te stoppen.

4. Hoe vult u deze uren in?

Als het toevallig aan bod komt, zie vraag 2.

In groep 8 wordt wel gebruik gemaakt van lesmethode De Mens, wat gaat over natuur/biologie. Hierbij komen onder andere aan bod: de Schijf van vijf, gezonde voeding, menselijk lichaam, botten -> calcium in melk.

5. Zijn er speciale thema's/projecten in de klas m.b.t. de melkveesector/melk/gezonde voeding?

Nee, de school werkt niet thematisch.

Wel is er iedere woensdag fruitdag. Hierbij moeten alle kinderen fruit meenemen, maar dit wordt niet in alle klassen streng nageleefd.

Met koningsspelen krijgen leerlingen fruit van school. Groep 6 heeft daarbij ook een werkboekje wat over gezond eten gaat. Gaat ook over onder andere de spijsvertering.

6. Zo ja, kunt u vertellen wat deze thema's/projecten inhouden?

Zie vraag 5.

7. Zo nee, zou u dat willen? Hoe zou u dat graag willen zien?

Ja, dat lijkt mij super leuk. Het is goed om er meer aandacht aan te besteden, al is het maar een paar weken per jaar. Niet alleen interessant voor de kinderen, maar ook voor mijzelf.

Het lijkt mij ook goed om er een thema aan te wijden, dat je bijvoorbeeld 1 keer per jaar echt daaropin gaat.

Je merkt dat er kinderen zijn die veel ongezonde dingen mee naar school nemen.

Je moet kinderen bewust maken van gezonde voeding/melk.

Het zou fijn zijn als er kant en klare lesmethodes zijn, zodat wij hier als leerkrachten niet te veel tijd in hoeven te stoppen. Lespakketten en uitjes naar de boerderijen lijkt mij leuk.

8. Maakt u wel eens gebruik van melkeducatie?

Nee.

9. Zo ja, welke gebruikt u precies? Is dit van een zuivelorganisatie en zo ja, van welke?

N.v.t.

10. Zo nee, waarom niet? Wanneer zou u het wel willen gebruiken? Waar zou u dan behoefte aan hebben?

Omdat het niet standaard in het lesprogramma zit. Je denkt er ook niet zo snel aan. Werken vanuit de kerndoelen, en dat wordt ook getoetst. Daarbij is het aan school om te kiezen waar je meer aandacht aan besteed en waar minder. Zo hebben wij als school wel aardrijkskunde en geschiedenis, maar geen natuurmethode in groep 4. Terwijl als je kijkt naar de leerdoelen, dan zijn daar wel gewoon doelen voor (bijv. oriëntatie op de wereld en jezelf).

Het leukste zou zijn om boerderijen te bezoeken. Ik denk dat kinderen hier ook wel het meeste van leren.

11. Hoe bevalt deze melkeducatie?

N.v.t.

12. Zijn er dingen die u graag anders zou zien m.b.t. de melkeducatie?

N.v.t.

13. In hoeverre heeft u invloed op hoe de lessen worden vormgegeven, en welke thema's er worden behandeld? Wie bepaald wat?

Er wordt gewerkt aan de hand van kerndoelen. Ze bestaan uit heel veel punten, dus niet alles, maar globaal proberen we er wel aan te voldoen.

Je mag zelf bepalen hoe je deze doelen invult, zolang het maar overeenkomt met de toets stof.

Daarnaast zou je bij bijvoorbeeld begrijpend lezen teksten kunnen kiezen over melk, net wat je zelf wil en wat de kinderen interessant vinden.

Ook heb je altijd wel ruimte voor eigen lessen en invulling. Dit kan je dus geheel zelf kiezen, en kan dan dus bijv. over melk gaan.

14. Gaat dit naar wens? Of zou u dit graag anders willen zien, bijvoorbeeld door meer invloed te krijgen?

Gaat naar wens, uiteindelijk moet de stof toch overeenkomen met hetgeen wat getoetst wordt.

Toch is het soms best druk, ik zou meer tijd willen om leuke lessen voor te bereiden of met thema's aan de slag te gaan. Die tijd mis ik omdat ik vaak druk ben met administratie, oudergesprekken enzovoorts. We hebben de tijd, maar we hebben weinig voorbereid tijd.

15. Bezoekt uw klas wel eens agrarische bedrijven? Zo ja, welke? En hoe vaak?

Nee, niet standaard vanuit school. School wil wel dat je elk jaar met de klas een uitje maakt, maar dat kan van alles zijn. We hebben op school wel wat kinderen die op de boerderij wonen, dus dan vragen ouders nog wel eens of je een keertje langs komt. Maar dat is dus net toeval als je een leerling in de klas hebt die van de boerderij komt.

Vroeger zat dit wel in het schoolsysteem, omdat er toen een leerkracht was die thuis een boerderij had. Zij nam ieder jaar een aantal klassen mee naar haar bedrijf. Toen zij is gestopt als leerkracht is dit jaarlijkse uitje ook gestopt.

16. Wat vindt u ervan dat dit wel/niet gedaan wordt? Ziet u hier verbeterpunten in?

Jammer dat dit niet gebeurt, het mag van mij wel meer, het lijkt mij super leuk om boerderijen te bezoeken. Je zou ieder jaar kunnen gaan, ieder jaar is leerzaam. Altijd leerzaam om ergens heen te gaan en te zien hoe het werkt. We vertellen de leerlingen over veel beroepen, maar het boer zijn hebben we het weinig over. Dit kan wel wat meer, want bij de stellingen waren er ook een aantal leerlingen die serieus dachten dat melk in de fabriek wordt gemaakt. Voor sommige scholen is het best belangrijk om meer te zien, vooral als de kinderen verder niks met het platteland hebben.

Het moet wel mogelijk zijn en passen binnen het programma, want het is vaak wel heel intensief en er komt veel bij kijken zoals ouders regelen enz.

17. Wat doet u verder om de kinderen meer te leren over melk?

Niks.

18. Wat is volgens u de beste methode om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 4/6/8?

Groep 4: Zien, ontdekken, op de plek zijn is het meest waardevol, omdat ze nog wat jonger zijn. Het zou mooi zijn als ze ergens rond kunnen lopen, en vragen kunnen stellen aan de boer. Blijft net iets beter hangen als ze er echt zijn geweest. Lezen vinden sommige ook leuk, maar niet iedereen heeft dit onder de knie in groep 4.

Groep 6: Verschilt per kind. Meeste kinderen onthouden het beter door dingen te zien, juist omdat ze niet zo vaak ergens heen gaan en de keer dat ze ergens heen gaan onthouden ze dan vaak wel beter. Maar er zijn ook kinderen die het net zo goed uit een boekje kunnen leren of een filmpje kunnen kijken en het net zo goed onthouden.

Groep 8: Lespakket met combinatie dus eerst lessen (theorie) en dan praktijk kijken en leren. Het nadeel is alleen dat hier minder tijd voor is in groep 8.

19. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?

Groep 4: Zien, ontdekken, op de plek zijn, ergens rondlopen, vragen stellen.

Groep 6: Zie vraag 18; verschilt per kind.

Groep 8: Afwisseling theorie en praktijk.

20. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?

Groep 4: Uit het boek.

Groep 6: Zie vraag 18; verschilt per kind.

Groep 8: Puur theorie.

21. Heeft u nog tips voor zuivelorganisaties met betrekking tot dit onderwerp?

Beter promoten, beter vindbaar zijn, naamsbekendheid vergroten. Zorgen dat mails en dergelijke bij de juiste personen terecht komen, dus bijv. niet alleen bij de directie maar ook leerkrachten zelf benaderen. Misschien is de onderwijsbeurs ook een goede tip om op te gaan staan.

Misschien ook gastbezoeken aanbieden, gastlessen vallen goed in de smaak. Dat er iemand in de klas komt, een boer op bezoek. Is voor ons makkelijker te regelen. Is natuurlijk wel anders dan dat je echt naar de boerderij gaat en de kinderen de plek kunnen zien.

Een themaweek waar scholen bij kunnen aansluiten zou heel leuk zijn. Bijvoorbeeld de week van de gezonde voeding.

22. Wie zou eigenlijk melkeducatie moeten aanbieden in uw ogen? Zijn dit de zuivelorganisaties? Of anders...?

- Ik denk dat het al heel waardevol is als onderwijsuitgeverij informatie over melk in het lesboek verwerkt, want dan ben je als leerkracht verplicht om het er met de kinderen over te hebben.

- Ik denk dat het van zuivelorganisatie moet komen, want die weten natuurlijk het beste hoe het werkt, en weten antwoord op specifieke vragen. Het is vooral interessant voor kinderen als er iemand van buitenaf iets komt vertellen.

- Campina kan misschien een samenwerking doen met boerderijen in de buurt, de bibliotheek, of mensen die veel weten van lesgeven, of een boekenuitgeverij die methodes maakt.

Overige opmerkingen:

- Melk is wat specifiek, een onderwerp als gezonde voeding komt sneller aan bod.
- Melk/de melkveehouderij is wel een super leuk en belangrijk onderwerp.
- Lijkt mij leuk om iets meer met thema's/projecten over gezonde voeding/melkveesector/melk te doen.
- Zuivel Online niet bekend, maar reageerde er heel enthousiast over. Site ziet er heel leuk en uitnodigend uit. Super leuk om daar eens wat mee te doen. Ik sla de website even op. Zou leuk zijn als het iets bekender wordt. Mails worden vaak naar het algemene mailadres gestuurd, en zij kijken wat interessant is voor leerkrachten en laten het voor wat het is. Hierdoor komt het misschien niet bij ons terecht.
- Kinderen op school hebben een boerderij en daar mag wel eens een klas komen kijken, en dat is heel leuk en leerzaam voor ze. Ze kijken hun ogen uit, want hebben vaak nog nooit zoiets gezien.

3.3 Resultaten deelvraag 3: Wat wordt er momenteel vanuit zuivelorganisaties* gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3 t/m 8 op basisscholen?

In bijlage 6 zijn de resultaten van het deskresearch en van het interview met Esther Duijff (afdeling Events & Communicatie, NZO) weergegeven.

De resultaten die antwoord geven op deelvraag 3 zijn samengevat:

Zuivel Online

Zuivel Online is voor iedereen - van jong tot oud - die iets over zuivel wil weten. Het is een soort zuivel Wikipedia. Het doel is dat kinderen weten waar voedsel vandaan komt en wat gezond eten is. Zuivel Online...

- Heeft daarvoor een website waar kinderen alles te weten kunnen komen over de zuivelsector. Deze is vorig jaar vernieuwd, waarbij het een hipper en frisser design heeft gekregen de schrijfstijl jonger en toegankelijker is gemaakt. Daarnaast zijn de onderwerpen iets meer uitgebreid, met name op het gebied van gezondheid en duurzaamheid.
- Stelt voor onderwijsinstellingen gratis lesmateriaal beschikbaar:

Groep 1-4:

- Prentenboek
- Aanvullende opdrachten
- Docentenhandleiding
- Digibord- en tabletlessen met quiz

Groep 5-6:

- Lesprogramma 'Natuurlijk Zuivel! – Op de boerderij van Jet', verkrijgbaar in werkboekje met poster of digitaal
- Docentenhandleiding

Groep 7-8:

- Magazine 'Natuurlijk zuivel'
- Digitale opdrachten en filmpjes

- Opdrachten voor in de klas
- Docentenhandleiding

- Maakt voor alle klassen mogelijk een boerderij te bezoeken vanuit Boerderij Educatie Nederland. Het boerderijbezoek kan worden gekoppeld aan verschillende thema's en kerndoelen.
- Stelt voor groep 5-8 een boerderijbewijs beschikbaar. Dit is een soort quiz die kinderen kunnen doen als ze op de boerderij zijn waardoor ze spelenderwijs meer leren over de melkveesector.
- Biedt voor groep 5-8 hulp aan bij een spreekbeurt of werkstuk over zuivel.
- Zit in het voedsel educatie platform.
- Heeft Smaakmissies.
- Heeft 'Fit op school'.
- Is superpartner van het nationaal school ontbijt. Leveren halfvolle melk, halfvolle yoghurt en 30+ kaas.

Boerderij Educatie Nederland

Platform wat samenwerkt met verschillende boerenbedrijven die zich richten op educatie voor het onderwijs. Boerderij Educatie Nederland...

- Zorgt ervoor dat op educatieboerderijen schoolklassen boerderijles kunnen volgen. Een praktijkles op de boerderij voegt veel toe aan de theorie. De boer of boerin geeft een rondleiding, en de kinderen krijgen werkboekjes mee om opdrachten te doen. Een boerderijles helpt kinderen en jongeren bij wereldoriëntatie en het besef van hun eigen wereld. Door zelf te zien, horen, ruiken, proeven en voelen doen de leerlingen een mooie ervaring op.
- Heeft een pagina met allerlei lesmateriaal. Voor iedere groep zijn verschillende soorten materiaal te verkrijgen. Dit lesmateriaal is verdeeld in het soort vee.
- Verwijst via de website door naar externe websites waar educatiemateriaal vandaan kan worden gehaald, waaronder die van Zuivel Online, Groen Kennisnet, Stichting Voor levend erfgoed, en NZO.
- Stelt leskaarten beschikbaar voor educatieboeren.

ZuivelNL

ZuivelNL is een ketenorganisatie van de zuivelsector. ZuivelNL...

- Verzorgt klassenexcursies naar boerderijen.
- Biedt lesmateriaal aan voor scholen. Dit lesmateriaal is afkomstig van Zuivel Online.
- Biedt ook lesmateriaal voor educatieboeren aan.
- Verwijst naar platform Boerderij Educatie Nederland voor bezoeken aan de boerderij (ZuivelNL).
- Werkt samen met de NZO nauw samen in het programma 'Onderwijsvoorlichting over zuivel en gezond eten richting scholen'.

Friesland Campina

Friesland Campina probeert de consumptie van melk te stimuleren door...

- ‘Melk op school’. Dit is een programma waarbij ongeveer 200 scholen voor de gehele school zuivel ontvangen voor 2 of 3 dagen per week. Hierdoor leren kinderen vaker melk te drinken, en wordt dit ‘normaler’ gemaakt.
- Het organiseren van Boerderijdagen. Een dag in het voorjaar waarop iedereen door het hele land een kijkje kan nemen op een boerderij in de buurt. Op deze manier leren kinderen door te zien, spelen en beleven meer van waar de melk vandaan komt.
- Vanwege het coronavirus dit jaar een alternatief voor de Boerderijdagen: Het Campina Boerderij Mysterie. Hierbij kunnen kinderen digitaal meezoeken naar de verdwijning van koe Sam van boer Koen. Kinderen kunnen hun gegevens achterlaten op de website en er wordt later meer bekend gemaakt.

Overige resultaten:

- Er wordt meer fysiek dan digitaal lesmateriaal besteld.
- Al het lesmateriaal is gratis te downloaden of te bestellen. Boerderijbezoeken zijn niet gratis, hier wordt €50,- voor gevraagd.
- Leerkrachten kunnen zelf bepalen hoeveel tijd ze aan het educatiemateriaal besteden.
- Aantal downloads/bestellingen lesmateriaal:
2020: 267 321
2019: 380 000
- Aantal boerderijbezoeken:
2018: 1215
2017: 1155
2016: 940
- Promotie:
 - Het staat op de website basisonderwijs.online
 - Januari op een beurs gericht op natuurlessen
 - Facebookpagina ‘Het zit in melk’ is gekoppeld aan Zuivel Online en wordt daar gepromoot. In de toekomst van plan om hier meer aandacht aan te besteden.
- De meeste scholen komen via online zoeken bij de websites terecht.
Lesmateriaal is ontwikkeld in samenwerking met Podium. Zij doen onderzoek naar waar lesmateriaal aan moet voldoen, en welke eisen er zijn vanuit scholen. Wij leveren vooral de inhoud, en zij kijken hoe het zo moet worden gemaakt dat het geschikt is voor basisscholen en dat het aan alle eisen voldoet. We werken ook vanuit de kerndoelen. Onze lesprogramma’s passen binnen de lessen wereldoriëntatie en is gebaseerd op het leerplankader voeding van de SLO en de criteria van Jong Leren Eten en Gezonde School.
- Het lesmateriaal wordt aangepast wanneer er ontwikkelingen zijn rondom bijvoorbeeld voedingseisen, of richtlijnen vanuit het voedingscentrum.
- Vanuit basisscholen komen wel eens mailtjes met vragen, maar feedback krijgt de organisatie vrijwel nooit.
- Voor groep 1 t/m 4 hebben zij een prentenboek, omdat dat het beste werkt. Voor groep 5 t/m 8 hebben zij een werkboekje, en voor groep 5 en 6 zit er ook een vertelplaat of klikplaat bij. Podium heeft al die kennis in huis en weten wat geschikt is voor welke groep. De NZO is een kleine organisatie die gespecialiseerd is in onderwijs of lesmaterialen, dus huren Podium daarvoor in.

4. Discussie

Het doel van dit onderzoek was om een advies te vormen naar basisscholen met daarin wat zij moeten doen om de kennis van melk bij kinderen in groep 3 t/m 8 te vergroten. Wanneer de basisscholen dit advies opvolgen, kan de kennis van melk bij kinderen worden vergroot. Wellicht zullen deze kinderen hierdoor ook een gezonder voedingspatroon aanleren waarbij zij voldoende melk drinken, zodat de kans op overgewicht zal afnemen. Om dit advies te vormen is onderzoek gedaan door middel van het interviewen van drie leerkrachten op basisschool De Malelande, en zijn er vragen afgenomen bij de leerlingen van deze leerkrachten. Daarnaast is er een interview gehouden met Esther Duijff van de NZO en is er deskresearch gedaan naar de zuivelorganisaties.

Deelvraag 1: Wat is momenteel de kennis van melk op basisscholen bij kinderen in groep 3 t/m 8?

Hieruit is naar voren gekomen dat de kinderen in totaal 68,9% van de vragen goed beantwoord hebben en 31,9% fout. De kennis van melk bij kinderen op basisscholen wordt dan ook beoordeeld met een 6,9 op een schaal van 1 tot 10. De meeste fouten werden gemaakt in groep 6, hier werd 41,8% van de vragen fout beantwoord. In groep 4 was de kennis het grootst. Uit onderzoek van Wageningen Economic Research is naar voren gekomen dat maar liefst 21% van de kinderen niet weet dat zuivel in de Schijf van Vijf staat, en dat 18% van de kinderen van 7 t/m 14 jaar denkt dat je van melk witte tanden krijgt (M.J. Bogaardt, 2018). Uit de resultaten van dit onderzoek is naar voren gekomen dat 47,8% van de kinderen niet weet dat zuivel in de Schijf van Vijf staat. Daarbij dacht 10,1% van de kinderen dat je van melk witte tanden krijgt. De uitkomsten van dit onderzoek verschillen, wellicht komt dit doordat het onderzoek van Wageningen Economic Research begin 2018 is gedaan, en dit onderzoek in 2021. Daarnaast zal zeer waarschijnlijk ook de grootte van het onderzoek verschillen. In totaal zijn er bij dit onderzoek 69 leerlingen ondervraagd, van het onderzoek van Wageningen Economic Research is dit aantal niet bekend.

De kinderen die zijn ondervraagd zijn kinderen uit drie verschillende klassen van een basisschool, namelijk een groep 4, 6 en 8. De groepen zijn hierbij gebundeld naar een groep 3/4, 5/6 en 7/8. Het resultaat was wellicht meer betrouwbaar geweest als het onderzoek bij iedere klas, dus een groep 3, 4, 5, 6, 7 en 8, zou worden uitgevoerd. Dit was vanwege het coronavirus niet mogelijk.

In groep 4 werden de stellingen klassikaal voorgelezen, omdat nog niet alle leerlingen op deze leeftijd goed kunnen lezen en begrijpen wat zij lezen. De leerlingen kregen dus groene en rode kaartjes die zij in de lucht moesten houden om zo aan te geven of een stelling waar of niet waar was. Omdat dit in de klas gebeurde en alle leerlingen dit tegelijk deden, konden de leerlingen wel bij elkaar 'afkijken'. Wellicht heeft dit de resultaten beïnvloed.

Daarnaast was de stelling 'melk wordt in de fabriek gemaakt', die aan leerlingen in groep 4 werd voorgelegd, discutabel. De vraag werd soms anders opgevat door leerlingen, omdat zij weten dat de melk ook echt uit een fabriek komt als het naar de winkels gaat. De vraag was echter bedoeld om te kijken of kinderen wisten dat melk van de koe komt. Deze vraag had achteraf dus anders geformuleerd moeten worden, zodat hier geen onduidelijkheid bij ontstond.

Ook kregen de leerlingen in groep 6 dezelfde stellingen als de leerlingen in groep 8. Dit is gedaan in overleg met de leerkrachten, omdat zij de stellingen voor beide groepen goed vonden en hier geen verbeter suggesties voor hadden. Dit verklaart ook waarom het percentage foute antwoorden bij groep 6 hoger ligt dan bij groep 8.

Deelvraag 2: Wat doen leerkrachten van groep 3 t/m 8 momenteel op basisscholen om kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen?

Uit het resultaat van deelvraag 2 is naar voren gekomen dat er momenteel op basisscholen maar een gering aantal uur, namelijk 0-5 uur per schooljaar wordt besteed aan het vergroten van de kennis van melk bij kinderen. Zo wordt er geen vaste tijd aan besteed en komt het alleen speels aan bod, als het toevallig het onderwerp is van bijvoorbeeld begrijpend lezen, Jeugdjournaal of het Klokhuis. Daarnaast wordt er niet snel aan het onderwerp gedacht. Melk is dan ook wat specifiek, een onderwerp als gezonde voeding komt al sneller aan bod. Tot slot wordt er niet thematisch gewerkt en alleen groep 6 heeft één keer per jaar een werkboekje wat over gezond eten gaat.

Discussabel is hierbij het feit dat dit onderzoek maar op één basisschool is uitgevoerd. Wellicht zijn er scholen waarbij er wel meer wordt gedaan om deze kennis te vergroten. Wel is de gekozen basisschool een zeer 'gemiddelde' basisschool. Het is gelegen in het midden van het land en van normale grootte. Het is niet gelegen op het platteland maar ook niet midden in een grote stad.

Deelvraag 3: Wat wordt er momenteel vanuit zuivelorganisaties gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3 t/m 8 op basisscholen?*

** Met zuivelorganisaties worden agrarische bedrijven die aan educatie doen, zuivelorganisaties zoals Friesland Campina en platformen zoals Zuivel Online bedoeld.*

Uit het resultaat van deelvraag 3 is naar voren gekomen dat er vanuit zuivelorganisaties redelijk veel wordt gedaan om de kennis van melk bij kinderen te vergroten. Zo heeft Zuivel Online een website waar kinderen alles te weten kunnen komen over de zuivelsector, en stelt het gratis lesmateriaal beschikbaar voor kinderen van groep 1 t/m 8. Daarnaast maken zij het voor klassen mogelijk om een boerderij te bezoeken vanuit Boerderij Educatie Nederland en stellen zij boerderijbewijzen beschikbaar voor groep 5 t/m 8. Voor deze groepen bieden zij ook hulp aan bij een spreekbeurt of werkstuk over zuivel. Ook zit Zuivel Online in het voedseleducatie platform, hebben zij Smaakmissies en het programma 'Fit op school'. Tot slot zijn zij ook nog superpartner van het nationaal school ontbijt. De tweede zuivelorganisatie, Boerderij Educatie Nederland, zorgt daarnaast dat op educatieboerderijen schoolklassen boerderijles kunnen volgen, en stellen leskaarten beschikbaar voor educatieboeren. Daarnaast hebben zij een pagina met allerlei lesmateriaal en verwijzen zij door naar externe websites waar educatiemateriaal vandaan kan worden gehaald. ZuivelNL verzorgt klassenexcursies naar boerderijen en biedt lesmateriaal voor scholen en educatieboeren aan. Ook verwijzen zij naar platform Boerderij Educatie Nederland en werken zij samen met de NZO in het programma 'Onderwijsvoorlichting over zuivel en gezond eten richting scholen'. De laatste zuivelorganisatie, Friesland Campina, heeft het programma 'Melk op school' waarbij scholen voor de gehele school zuivel ontvangen voor 2 of 3 dagen per week. Ook organiseren zij Boerderijdagen, maar vanwege het coronavirus is dit jaar een alternatief voor deze dag bedacht, namelijk Het Campina Boerderij Mysterie.

Omdat tijdens het onderzoek werd ontdekt dat ZuivelNL, Zuivel Online en Boerderij Educatie Nederland allemaal met elkaar verbonden zijn, zijn er uiteindelijk geen drie interviews afgenomen, maar is er één uitgebreid interview gehouden met degene die van alle organisaties/websites veel wist. Naar verwachting heeft dit de resultaten niet beïnvloed.

5. Conclusies en aanbevelingen

Antwoord op de deelvragen

1. Wat is momenteel de kennis van melk op basisscholen bij kinderen in groep 3 t/m 8?

Momenteel wordt de gemiddelde kennis van melk bij kinderen op basisscholen beoordeeld met een 6,9 op een schaal van 1 tot 10. Dit is dus voldoende, maar er is ruimte voor verbetering. De vraag of melk gezond is werd het vaakst goed beantwoord, maar bijna de helft van de kinderen in groep 3 t/m 8 weet niet dat zuivel in de Schijf van Vijf staat.

2. Wat doen leerkrachten van groep 3 t/m 8 momenteel op basisscholen om kennis van melk over te brengen bij hun leerlingen?

Momenteel doen leerkrachten weinig tot niets om de kennis van melk op basisscholen over te brengen bij hun leerlingen. Ze besteden hier namelijk gemiddeld 0 tot 5 uur per jaar aan. Dit komt voornamelijk omdat het niet standaard in het lesprogramma zit. Daarnaast is het ook geen stof wat getoetst wordt. Het komt vaak per toeval aan bod, bijvoorbeeld als het een onderwerp is waar het in het Jeugdjournaal of tijdens Klokhuis over gaat. De leraren maken dus geen gebruik van speciaal (digitaal) lesmateriaal. Ook worden boerderijen niet standaard vanuit school bezocht. Als er toevallig een leerling in de klas zit die op een melkveebedrijf woont, gaat de klas nog wel eens op bezoek, maar dit is dus lang niet voor iedere klas het geval. Het grootste deel van de leerlingen is hierdoor (nog) nooit vanuit school op een melkveebedrijf geweest.

3. Wat wordt er momenteel vanuit zuivelorganisaties* gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3 t/m 8 op basisscholen?

Vanuit zuivelorganisaties wordt er redelijk veel gedaan om de kennis van melk over te brengen bij kinderen op basisscholen. Vanuit ZuivelNL, Zuivel Online en Boerderij Educatie Nederland wordt er verschillend (digitaal) lesmateriaal aangeboden voor alle klassen op de basisschool. Daarnaast hebben zij een website waarop allerlei informatie is te vinden over zuivel. Ook zijn zij aangesloten bij het voedseleducatie platform en hebben zij smaakmissies. 'Fit op school' is daarnaast ook een initiatief van deze organisaties en daarbij zijn zij ook nog superpartner van het nationale schoolontbijt. Friesland Campina houdt zich daarnaast ook bezig met het overbrengen van kennis van melk bij kinderen. Zo hebben zij 'Melk op school' en organiseert Friesland Campina ook ieder jaar in het voorjaar Boerderijdagen door het hele land. Omdat de Campina Boerderijdagen niet door kunnen gaan vanwege het coronavirus, heeft Friesland Campina een alternatief bedacht, namelijk Het Campina Boerderij Mysterie. Hierbij kunnen kinderen digitaal meezoeken naar de verdwijning van koe Sam van boer Koen.

Antwoord op de hoofdvraag

Wat moeten basisscholen doen om de kennis van melk bij kinderen van groep 3 t/m 8 te vergroten?

Om de kennis van melk bij kinderen van groep 3 t/m 8 te vergroten, zullen basisscholen meer tijd moeten besteden aan lesmateriaal wat hierop gericht is. Ook moet de school standaard in het lesprogramma ervoor zorgen dat iedere klas een keer een melkveebedrijf bezoekt. Het is nodig om dit te doen, om kinderen meer bewust te maken van waar hun voedsel en dus ook melk vandaan komt en dus de kennis hiervan te vergroten. Deze kennis hebben namelijk lang niet alle kinderen, dus hier is zeker ruimte voor verbetering. Tevens moeten zij een deel van deze stof te verwerken in toetsen. Op deze manier wordt de kennis van melk vergroot, bijgehouden en gecontroleerd. Tot slot moeten zij leerlingen kennis bijbrengen over de Schijf van Vijf, want hier was redelijk veel onwetendheid over.

Aanbeveling

Basisscholen worden geadviseerd om zich meer bezig te houden met de bewustmaking van gezonde voeding en melk bij hun leerlingen. Uit onderzoek van Planbureau voor de Leefomgeving is namelijk ook naar voren gekomen dat veranderingen in de kennis over producten kan leiden tot het maken van andere voedselkeuzes, wat uiteindelijk kan zorgen voor daadwerkelijk ander voedselgedrag. Ze zullen dan ook actiever gebruik moeten maken van (digitaal) lesmateriaal. Het aanbod hiervan is zeer uitgebreid, en het is vrijwel allemaal gratis te downloaden/bestellen via Zuivel Online. Voor groep 3/4 en 5/6 zal hier uitgebreider aandacht aan kunnen worden besteed dan in groep 7/8. In deze laatste groepen hebben de klassen vaak al een redelijk vol programma met Cito toetsen, groep 8 kamp en een eindmusical. Daarom is het goed om de leerlingen al op een iets jongere leeftijd meer te leren over melk. Het zou goed zijn om hier op lange termijn een thema aan te wijden, zodat de focus geheel gelegd wordt op dit onderwerp. Voorbeelden hiervan zijn 'de week van de boerderij' of 'de week van gezonde voeding'. Daarnaast is het van belang om de leerlingen hierbij ook kennis bij te brengen over de Schijf van Vijf.

Voor de leerlingen in groep 3/4 zal het heel goed en leerzaam zijn om in deze week een melkveebedrijf te bezoeken. Hierdoor kunnen zij zelf zien en ervaren waar melk vandaan komt. Leerlingen in deze leeftijdscategorie kunnen vaak ook nog niet zo goed lezen, en daarom wordt geadviseerd om als toevoeging op het boerderijbezoek vooral ook veel gebruik te maken van prentenboeken, vertelplaatjes en spelletjes.

Voor de groepen 5 en 6 zal het goed zijn om hierin een afwisseling te maken. Een boerderij bezoeken zal heel leuk en leerzaam zijn, maar daarnaast is het voor hen ook belangrijk om goed de theorie te leren. Dit zal goed werken door middel van het werkboekje, de poster en interactieve digibordlessen. Voor groep 7 en 8 wordt geadviseerd om vanwege het volle programma geen boerderij te bezoeken, maar om wel eens per jaar stil te staan bij gezonde voeding en melk. Om de kennis 'bij te spijkeren' kan hierbij gebruik worden gemaakt van de zuivelquiz, sommen en vragen.

Het boerderijbezoek en de lesmaterialen zullen door Boerderij Educatie Nederland en Zuivel Online worden aangeboden.

Uit onderzoek is naar voren gekomen dat kinderen het meeste leren van zelf oefenen met de lesstof en van directe toepassing (Gastel-Firet, 2020). Dit is dan ook de reden dat er in de aanbeveling is gekozen om de leerlingen vooral veel zelf te laten doen. Laat ze zelf ervaren hoe het is op een boerderij, en laat ze zelf de opdrachten maken.

In tabel 5 is het programma voor de basisscholen samengevat weergegeven.

Tabel 5 Programma basisscholen

	Voorjaar themaweek:	Toetsing:	Tijd per jaar aan te besteden:
Groep 3/4	- Bezoek melkveebedrijf + daar de opdrachten doen - Klassikaal nabespreken via lesmateriaal groep 1 t/m 4: prentenboek, vertelplaat en spelletjes	Vragen verwerken in toets oriëntatie op jezelf en de wereld	± 8 uur
Groep 5/6	- Bezoek melkveebedrijf - Behalen boerderijbewijs - Lesmateriaal groep 5-6: werkboekje, poster en interactieve digibordlessen	Vragen verwerken in toets natuur	± 10 uur
Groep 7/8	- Lesmateriaal groep 7-8: zuivelquiz, sommen en vragen	Geen toetsing	± 5 uur
			Totaal: ± 23 uur

Relevantie van resultaten

Het is zeer relevant om te weten wat scholen kunnen doen om de kennis van melk bij kinderen te vergroten, omdat een groot deel van de kinderen te maken heeft met overgewicht, wat vaak het gevolg is van een ongezonde leefstijl. De Schijf van Vijf wordt gebruikt als hulpmiddel voor een gezond eetpatroon. Zuivel is een onderdeel van deze schijf, en kinderen worden geadviseerd om zo'n 2 tot 3 glazen melk per dag te drinken. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat veel kinderen deze norm niet halen, wat wellicht het gevolg is van het feit dat ze niet altijd genoeg kennis van melk hebben. Door de kinderen meer kennis bij te brengen over melk, zullen zij wellicht hun drinkgedrag gaan aanpassen en meer melk gaan consumeren. Op deze manier kan de kans op overgewicht en obesitas verkleind worden. Door dit onderzoek is bekend geworden wat basisscholen zullen moeten doen om dit te bereiken. Dit was het doel van het onderzoek en dit is hiermee behaald.

Onderzoek en doel

Er is onderzocht wat basisscholen moeten doen om de kennis van melk bij kinderen in groep 3 t/m 8 te vergroten. Het doel van dit onderzoek is dus om voor scholen aan te geven wat zij kunnen doen om de kinderen meer kennis te brengen over melk, zodat zij hun drinkgedrag zullen aanpassen en meer melk zullen consumeren. Op deze manier kan de kans op overgewicht en obesitas verkleind worden.

Bibliografie

- Aalbers, J. (2011, oktober). *educatiefplatteland.nl*. Opgehaald van Stichting Educatief Platteland: <https://edepot.wur.nl/183597>
- Bastmeijer, E., Koster, L., & Limpens, L. (2016, juni). *dspace.library.uu.nl*. Opgehaald van Utrecht University Repository: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/338377>
- Biggelaar, G. v. (2020). Meer volle melk lijkt te zorgen voor minder dikke kinderen. *Melkvee*.
- Boerderij Educatie Nederland. (2020). Opgehaald van Boerderij Educatie Nederland: <https://www.boerderijeducatienederland.nl/lesmateriaal/melkvee/>
- Boerderij Educatie Nederland. (2020). Opgehaald van Boerderij Educatie Nederland: <https://www.boerderijeducatienederland.nl/lesmateriaal/>
- Campina. (2021). *Campina*. Opgehaald van Campina: <https://www.campina.nl/nl/l/boerderijdagen/>
- CBS. (2019, april 10). Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/15/kwart-18-tot-25-jarigen-te-zwaar>
- Curriculum.nu. (sd). Opgehaald van Curriculum.nu: <https://www.curriculum.nu/bouwstenen/entry/430>
- Gastel-Firet, A. v. (2020, Mei 4). *onderwijsvanmorgen.nl*. Opgehaald van Onderwijs van Morgen: <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/zo-kun-je-kinderen-het-beste-laten-leren/#:~:text=Uit%20onderzoek%20blijkt%20dat%20kinderen,of%20een%20mindmap%20te%20maken.>
- Gezondheid, Z. &. (sd). *zuivelengezondheid.nl*. Opgehaald van Zuiven & Gezondheid : <https://www.zuivelengezondheid.nl/veelgestelde-vragen/hoeveel-zuivel-heb-je-dagelijks-nodig/>
- Gezondheid, Z. e. (sd). *zuivelengezondheid.nl*. Opgehaald van Zuivel & Gezondheid : <https://www.zuivelengezondheid.nl/zuivel-voor/jonge-kinderen/>
- Gezondheid, Z. e. (sd). *zuivelengezondheid.nl*. Opgehaald van Zuivel & Gezondheid : <https://www.zuivelengezondheid.nl/zuivel-voor/tieners/>
- Giessen, A. v. (2020). *Gezonder op de basisschool: schoollunches en meer bewegen*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Hoeven, M. J. (2006, 4 28). *rijksoverheid*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/toekomst-onderwijs/documenten/rapporten/2006/04/28/kerndoelenboekje>
- Jong, W. d. (sd). Hoe (on)gezond is melk eigenlijk? *Het Dossier*, 2.
- Knight, R. S. (1999, juni). *pediatrics.aappublications.org*. Opgehaald van AAP News & Journals Gateway: <https://pediatrics.aappublications.org/content/103/6/e85>
- Kuipers, J. (sd). *eduforce.nl*. Opgehaald van Eduforce : <https://www.eduforce.nl/blog/post/kaart-blok-3-orientatie-op-jezelf-en-de->

wereld/#:~:text=Het%20begrip%20'Ori%C3%ABntatie%20op%20jezelf,daarmee%20aan%20het%20werk%20gaan.

M.J. Bogaardt, M. v.-d. (2018, januari). *edepot.wur.nl*. Opgehaald van Wageningen university & Research: <https://edepot.wur.nl/440413>

M.M. Boere-Boonekamp, M. H. (2008, februari 9). *Nederlands Tijdschrift Voor Geneeskunde*.
Opgehaald van Nederland Tijdschrift Voor Geneeskunde:
<https://www.ntvg.nl/artikelen/overgewicht-en-obesitas-bij-jonge-kinderen-0-4-jaar-gedrag-en-opvattingen-van-ouders/icmje>

Michiel de Krom, Marijke Vonk en Hanneke Muilwijk. (2020). *Voedselconsumptie veranderen* . Den Haag : BPL .

NICE. (sd). *nice-info.be*. Opgehaald van NICE voedingsinformatiecentrum : <https://www.nice-info.be/gezond-eten/gezonde-maaltijden/gezond-ontbijt/waarom-is-het-ontbijt-belangrijk>

Peschar, L. (2015, Juni 2). *HBO-kennisbank.nl*. Opgehaald van HBO kennisbank: <https://hbo-kennisbank.nl/details/amsterdam:oai:hva.nl:621891?q=lesmethode&has-link=yes&c=0&p=2>

Portena, F. (2018). *Een gezond eetpatroon aanleren; een kwestie van onderwijs én opvoeding!* Leeuwarden.

Rijksoverheid. (2020). Opgehaald van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/toekomst-onderwijs/toekomstgericht-curriculum>

Rossum, R. S. (2020). *rivm.nl*. Opgehaald van Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu : <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2020-0082.pdf>

RTL nieuws. (2019, april 10). Opgehaald van RTL nieuws:
<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4672511/dik-maar-toch-tevreden-kwart-van-alle-jongeren-heeft-overgewicht>

RTLnieuws. (2020, juni 11). *rtlnieuws.nl*. Opgehaald van RTLnieuws.

SW van den Berg, S. S. (2006). *Overgewicht bij jonge kinderen en volwassenen: kwantifiedren van de kloof tussen energieinneming en energieverbruik*. Bilthoven: RIVM.

Uauy, T. L. (2004, april 16). *onlinelibrary.wiley.com*. Opgehaald van wiley online library: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-789x.2004.00133.x>

Voedingscentrum. (sd). Opgehaald van Voedingscentrum:
<https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/vraag-en-antwoord/kinderen-en-jongeren/is-de-bmi-body-mass-index-van-mijn-kind-gezond-.aspx>

Voedingscentrum. (2020). Opgehaald van Voedingscentrum:
<https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/vitamines.aspx>

Voedingscentrum. (2020). *Voedingscentrum*. Opgehaald van Voedingscentrum: <https://www.voedingscentrum.nl/nl/gezond-eten-met-de-schijf-van-vijf/hoeveel-en-wat-kan-ik-per-dag-eten.aspx>

- Voedingscentrum*. (2020). Opgehaald van Voedingscentrum:
<https://www.voedingscentrum.nl/nl/gezond-eten-met-de-schijf-van-vijf/wat-staat-er-in-de-vakken-van-de-schijf-van-vijf.aspx>
- Voedselonderwijs*. (sd). Opgehaald van Voedselonderwijs: <https://voedselonderwijs.nl/>
- Westerlaken, S. A. (2012, februari 14). *hbo-kennisbank.nl*. Opgehaald van HBO kennisbank:
https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_che:oai:surfsharekit.nl:238c3ba9-df0d-4a6b-ab8e-55160c9c9e0e
- Zuivel Online*. (2020). Opgehaald van Zuivel online: <https://zuivelonline.nl/>
- ZuivelNL*. (sd). Opgehaald van ZuivelNL: <https://www.zuivelnl.org/onderwijs-arbeid/educatie-jongeren/lesmateriaal-basisonderwijs-vmbo>
- ZuivelNL en NZO . (2020). *Onderwijsprogramma zuivelsector 2020* . Den Haag: ZuivelNL en NZO.

Bijlagen

1. Onderzoek kinderen in groep 3 t/m 8

Groep 3/4

	Aantal waar	Aantal niet waar
Melk is gezond		
In melk zitten vitamines		
Van melk krijg je sterke botten		
Van melk krijg je witte tanden		
Het is goed om iedere dag melk te drinken		
Melk staat in de Schijf van vijf		
Melk wordt in de fabriek gemaakt		
Alleen koeien geven melk, kalfjes niet		
Witte koeien geven witte melk, bruine koeien geven chocolademelk		

Vragen over melk

Omcirkel het juiste antwoord

Ik ben een... jongen / meisje

Melk is gezond

waar / niet waar

Van melk krijg je witte tanden

waar / niet waar

In melk zitten geen vitamines

waar / niet waar

Melk bevat eiwit

waar / niet waar

Melk bevat calcium

waar / niet waar

Van melk krijg je sterke botten

waar / niet waar

Melk staat in de Schijf van vijf

waar / niet waar

Door iedere dag melk te drinken word je minder snel ziek

waar / niet waar

Koeien en kalfjes geven melk

waar / niet waar

Koeien geven alleen melk na een zwangerschap

waar / niet waar

Bedankt voor het invullen! 😊

2. Interviewvragen leerkrachten op basisscholen

1. Aan welke groep op welke school geeft u les?
2. Hoeveel uur per schooljaar gebruikt u om kinderen meer informatie te geven over de melkveesector/melk/gezonde voeding? (Inschatting)
3. Is dit aantal uur naar uw mening voldoende? Heeft u voldoende tijd beschikbaar om de kinderen informatie te geven over melk?
4. Hoe vult u deze uren in?
5. Zijn er speciale thema's/projecten in de klas m.b.t. de melkveesector/melk/gezonde voeding?
6. Zo ja, kunt u vertellen wat deze thema's/projecten inhouden?
7. Zo nee, zou u dat willen? Hoe zou u dat graag willen zien?
8. Maakt u wel eens gebruik van melkeducatie?
9. Zo ja, welke gebruikt u precies? Is dit van een zuivelorganisatie en zo ja, van welke?
10. Zo nee, waarom niet? Wanneer zou u het wel willen gebruiken? Waar zou u dan behoefte aan hebben?
11. Hoe bevalt deze melkeducatie?
12. Zijn er dingen die u graag anders zou zien m.b.t. de melkeducatie?
13. In hoeverre heeft u invloed op hoe de lessen worden vormgegeven, en welke thema's er worden behandeld? Wie bepaald wat?
14. Gaat dit naar wens? Of zou u dit graag anders willen zien, bijvoorbeeld door meer invloed te krijgen?
15. Bezoekt uw klas wel eens agrarische bedrijven? Zo ja, welke? En hoe vaak?
16. Wat vindt u ervan dat dit wel/niet gedaan wordt? Ziet u hier verbeterpunten in?
17. Wat doet u verder om de kinderen meer te leren over melk?
18. Wat is volgens u de beste methode om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 4/6/8?
19. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?
20. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?
21. Heeft u nog tips voor zuivelorganisaties met betrekking tot dit onderwerp?
22. Wie zou eigenlijk melkeducatie moeten aanbieden in uw ogen? Zijn dit de zuivelorganisaties? Of anders...?

3. Interviewvragen zuivelorganisaties

1. Hoe kunt u *naam zuivelorganisatie* het beste omschrijven?
2. Wat zijn de belangrijkste werkzaamheden van *naam zuivelorganisatie*?
3. Wat is het doel van *naam zuivelorganisatie*?
4. Wat doet *naam zuivelorganisatie* precies om kinderen meer te leren over melk? Voor welke groepen is deze educatie? Waarom juist voor deze groepen?
5. Wordt er vaker gebruik gemaakt van digitaal materiaal of meer voor fysieke methodes?
6. Doorvragen. Bijv. Wat zijn de kosten van x? Hoeveel uur wordt x gedaan? In welke plaatsen is de organisatie actief? Hoeveel klanten gemiddeld? Hoe benaderd de organisatie deze klanten? Hoe nieuwe klanten werven? Hoe komt de organisatie onder de aandacht?
7. Hoe is de educatiemethode ontstaan? Is hier onderzoek naar gedaan? Zo ja, door wie? Wat waren de resultaten van dit onderzoek?
8. Vernieuwen jullie de educatiemethode wel eens? Zo ja, hoe vaak? En hoe wordt dit gedaan? Wordt er dan ook nieuw onderzoek gedaan?
9. Krijgen jullie wel eens feedback vanuit basisscholen? Zo ja, hoe gaat dit? Hoe vaak krijgen jullie dit, en op welke manier?
10. Wat is volgens jullie de beste methodiek om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3, 4 en 5?
11. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?
12. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?
13. Wat is volgens jullie de beste methodiek om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 6, 7 en 8?
14. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?
15. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?
16. Eventueel doorvragen aan de hand van een wens of belangrijke informatie vanuit de interviews met basisscholen?

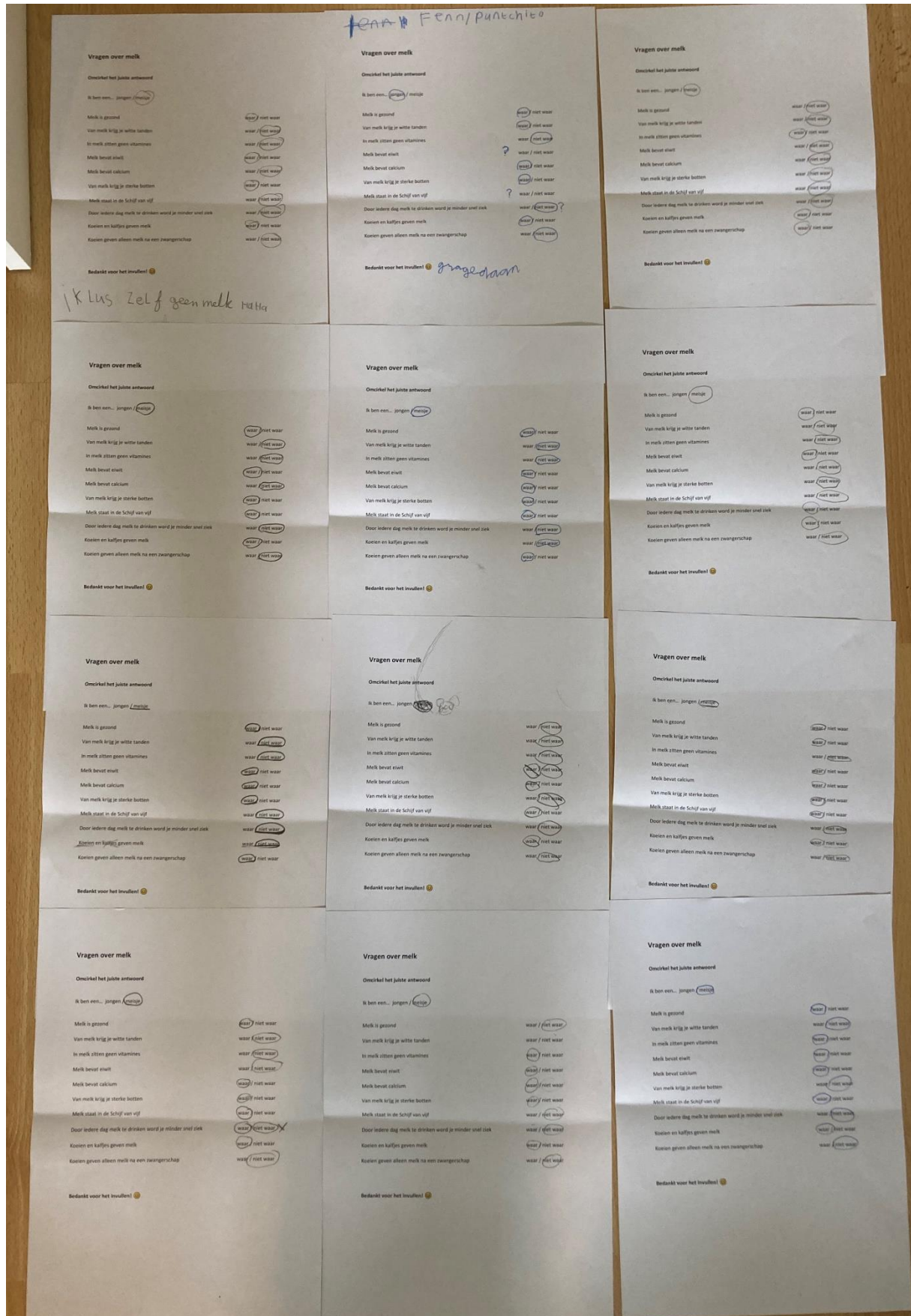
4. Resultaten deelvraag 1: onderzoek kinderen basisschool De Malelande

Groep 4

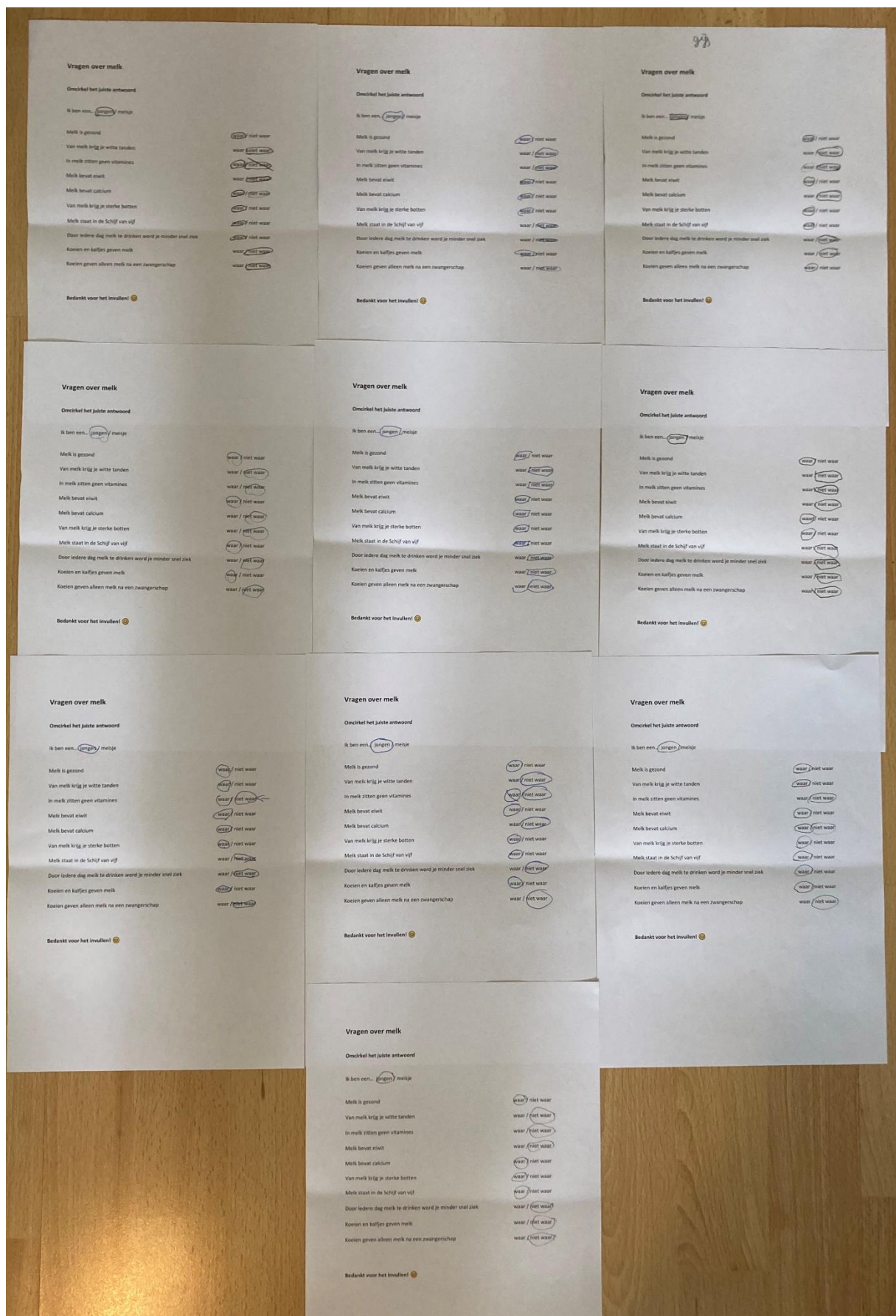
Overige antwoorden

- Van melk krijg je alleen sterke botten, er zitten geen vitamines in.
- Je botten hebben best wel wat vitamines nodig dus er zitten vitamines in melk.
- In melk zitten eiwitten en die zorgen ervoor dat je botten sterker worden.
- Melk is gezond want het komt uit een koe en een koe is gezond.
- Als je drinkt worden je tanden niet wit, dus van melk worden ze wit.
- Als je te veel melk drinkt is dat niet goed, want te sterke botten is niet fijn.
- Als je heel vaak achter elkaar melk drinkt, wordt het ook minder lekker.
- Als je het elke dag drinkt word je alleen maar groter, dan word je te groot.
- Klein beetje melk drinken elke dag is wel goed, want als je dat voor het slapen drinkt, ga je lekker slapen.
- Beter water drinken, ik lust namelijk geen melk.
- Je moet niet de hele dag melk drinken, want dan word je koud.
- Je botten gaan hangen als je te veel melk drinkt.
- Melk komt van koeien en dat wordt niet in een fabriek gemaakt.
- Koeien geven melk, maar misschien geven kalfjes ook wel lekkere melk.
- Kalfjes zijn nog heel erg klein, dus zij geven geen melk en normale koeien wel.
- Koeien geven alleen maar melk, want kalfjes moeten die melk drinken.
- Het gaat niet om de kleur van de koe, want ze zijn allemaal dezelfde soort en geven dezelfde melk.
- Het is hetzelfde als mensen, iemand die een donker kleurtje heeft drinkt ook gewoon normale melk en niet alleen maar chocolademelk.
- Je moet er eerst iets bij doen om chocolademelk te krijgen. Dus chocolademelk wordt wel in een fabriek gemaakt.
- Koeien geven geen suiker.

Groep 6

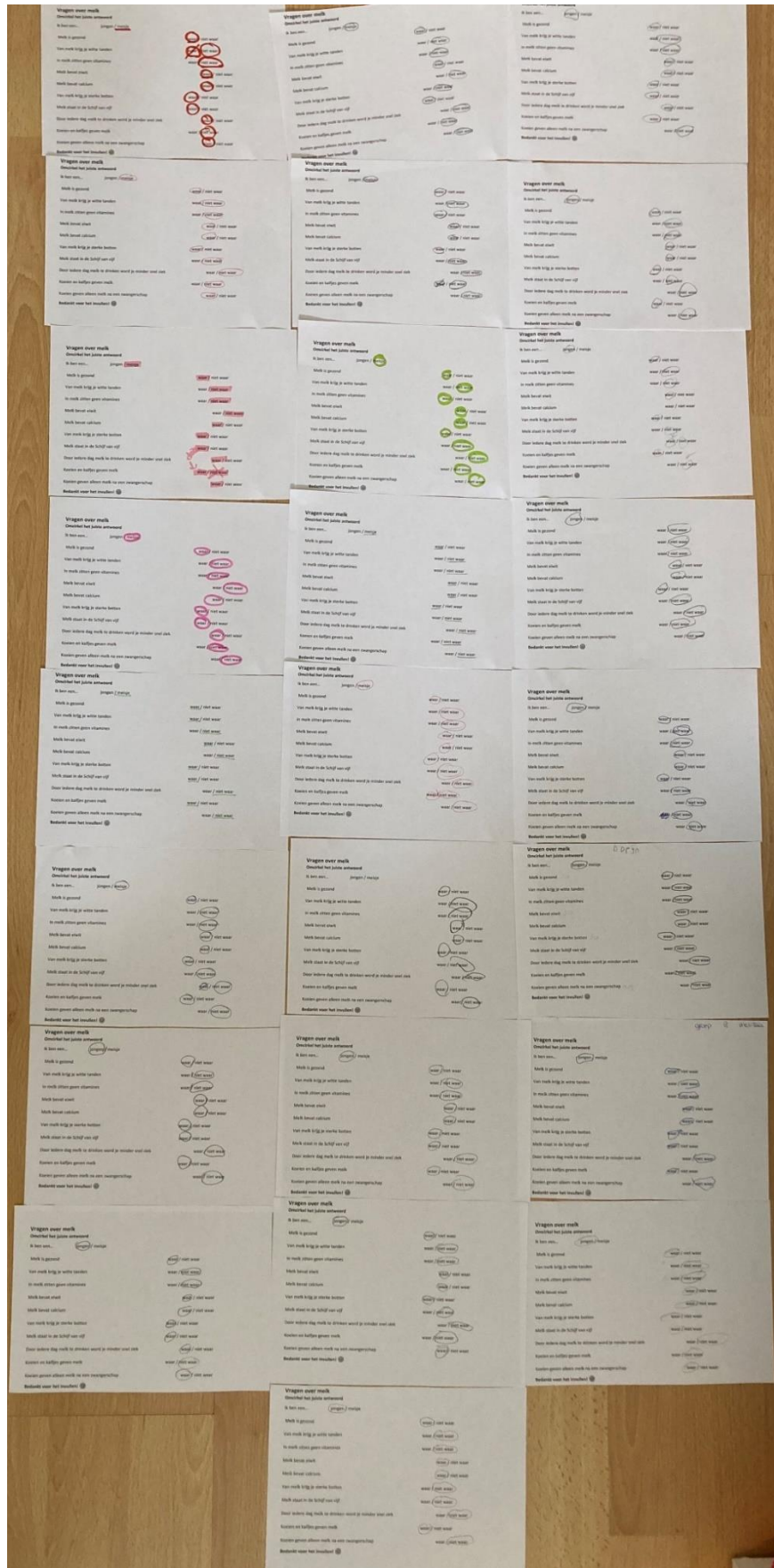

Afbeelding 1 Resultaten groep 6 deel 1

Afbeelding 2 Resultaten groep 6 deel 2

Groep 8

Afbeelding 3 Resultaten groep 8

5. Resultaten deelvraag 2: interviews leerkrachten basisschool De Malelande

Groep 4

Interview met Ilse Egtberts

1. Aan welke groep op welke school geeft u les?

Groep 4 op de Malelande

2. Hoeveel uur per schooljaar gebruikt u om kinderen meer informatie te geven over de melkveesector/melk/gezonde voeding? (Inschatting)

Het zit niet vast in het lesaanbod of lespakket. Je besteedt er dus ook geen vaste tijd aan. Het komt speels aan bod, bijvoorbeeld als het er in het Jeugdjournaal over gaat of bijvoorbeeld bij begrijpend lezen of nieuwsbegrip. Dan bereiden we het uit en verdiepen we ons in het onderwerp. Dit zal gemiddeld 2 uur per schooljaar zijn.

3. Is dit aantal uur naar uw mening voldoende? Heeft u voldoende tijd beschikbaar om de kinderen informatie te geven over melk?

In groep 4 hebben we voldoende tijd om het over andere onderwerpen te hebben, zoals over melk. Het wordt niet zo zeer van ons verwacht vanuit de directie of het lesaanbod. Het is niet zo zeer een onderwerp waar je snel aan denkt. Melk is wat specifiek, een onderwerp als gezonde voeding komt dan al sneller aan bod. Ik zou er wel meer tijd aan willen besteden, want het is wel echt een leuk en belangrijk onderwerp. De middenbouw zal er naar verwachting meer tijd aan kunnen besteden dan de bovenbouw.

4. Hoe vult u deze uren in?

Als het toevallig aan het bod komt, zie antwoord vraag 2.

5. Zijn er speciale thema's/projecten in de klas m.b.t. de melkveesector/melk/gezonde voeding?

Wij zijn een school die niet thematisch werkt.

Als er wat over natuur, voeding of dieren voorbijkomt is het hartstikke leuk om daarmee aan de slag te gaan. Het is maar net wat er in het nieuws is of waar we over lezen. Gaat wel vaker over gezonde voeding. We kijken wel vaak klokhuis, en kies dan vaak iets wat past bij hun belevingswereld, iets wat ook bij hen in het dagelijks leven speelt, zodat het ook interessant voor ze is. Ze mogen ook wel eens zelf kiezen.

6. Zo ja, kunt u vertellen wat deze thema's/projecten inhouden?

N.v.t.

7. Zo nee, zou u dat willen? Hoe zou u dat graag willen zien?

Ja, lijkt mij heel erg leuk. Discussie over hoe gezond melk is, ook omdat dat steeds meer speelt, denk aan antibioticum in melk enz. De kinderen reageerde op de stelling of melk gezond was bijv. dat je te groot en te sterk wordt als je elke dag melk drinkt. Het niveau is hierin heel anders, en dat is heel leuk om te zien hoe zij denken. Het is ook heel erg van wat

ze vanuit huis uit mee krijgen. Een kind zei bijvoorbeeld ik drink het niet want ik mag het niet van mijn ouders. Waarschijnlijk heeft dat te maken met dat er af en toe wat in het nieuws is waarom melk niet goed is. Zelf wist ik ook niet goed hoe gezond het nou is. Ik zou het dus voor de kinderen heel leuk vinden om ze hier meer over te leren, maar voor mijzelf is het natuurlijk ook heel interessant omdat ik veel dingen ook nog niet weet.

8. Maakt u wel eens gebruik van melkeducatie?

Nee

9. Zo ja, welke gebruikt u precies? Is dit van een zuivelorganisatie en zo ja, van welke?

N.v.t.

10. Zo nee, waarom niet? Wanneer zou u het wel willen gebruiken? Waar zou u dan behoefte aan hebben?

Informatie gegeven over Zuivel Online.

Ze kende het niet, maar was heel enthousiast erover. Zit even op de site te kijken en het ziet er heel leuk uit. Super leuk om daar eens wat mee te doen, ik sla de website even op. Hoe leuk is het als het wat bekender wordt. Ik heb nooit collega's hierover gehoord. Mails worden vaak naar het algemene mailadres gestuurd, en zij kijken wat is interessant voor leerkrachten en wat laten we voor wat het is. Het zou dus kunnen dat het niet bij ons terecht komt. Kinderen op school hebben een boerderij thuis en daar mag wel eens een klas komen kijken, dat is heel leuk en leerzaam voor ze. Ze kijken hun ogen uit, want vaak hebben ze zo iets nooit gezien.

11. Hoe bevalt deze melkeducatie?

N.v.t.

12. Zijn er dingen die u graag anders zou zien m.b.t. de melkeducatie?

N.v.t.

13. In hoeverre heeft u invloed op hoe de lessen worden vormgegeven, en welke thema's er worden behandeld? Wie bepaald wat?

In groep 4 in de ochtend tot lunch rekenen/taal/spellingen. In de middag soms nog schrijven. We hebben nog geen wereldoriëntatie en verkeer, dat komt pas in groep 5 erbij. Hierdoor hebben we in ieder geval een half uur per middag waarin we kunnen bepalen wat we doen. Dus eigenlijk best veel vrijheid, wat er in groep 5 niet meer is. We kunnen veel speelser met dingen aan de slag.

We voldoen aan de kerndoelen. Ze bestaan wel uit heel veel punten dus niet alles, maar globaal proberen we er wel aan te voldoen. Kinderen hebben wel toetsen zoals rekenen/taal/spelling, maar wereldoriëntatie is meer vanaf groep 5.
Kerndoel 40. Dieren

14. Gaat dit naar wens? Of zou u dit graag anders willen zien, bijvoorbeeld door meer invloed te krijgen?

Hebben meer ruimte, onderwijs is best druk. Wat ik zelf graag zou willen is meer tijd om

leuke lessen voor te bereiden of met thema's aan de slag te gaan. Die tijd mis ik omdat ik vaak druk ben met administratie, oudergesprekken enz. We hebben de tijd, maar we hebben weinig voorbereid tijd.

15. Bezoekt uw klas wel eens agrarische bedrijven? Zo ja, welke? En hoe vaak?

Nee, doen we in principe niet. School wil wel dat je elk jaar met de klas een uitje maakt, maar dat kan van alles zijn, zoals een drukkerij. We hebben op school wel wat kinderen die op de boerderij wonen, dus dan hoor je wel eens ouders zeggen van kom een keertje langs. Maar dat is dus net toeval als je een leerling in de klas hebt die van de boerderij komt.

16. Wat vindt u ervan dat dit wel/niet gedaan wordt? Ziet u hier verbeterpunten in?

Jammer, het lijkt mij super leuk om boerderijen te bezoeken. Stel mijn klas is in groep 3 gegaan, dan zou ik in groep 4 weer gaan. Ook al zien ze dezelfde dingen, ieder jaar is het leerzaam. We vertellen de kinderen over een heleboel beroepen, maar het boer zijn hebben we het heel weinig over. Veel beroepen komen in het jeugdjournaal, het komt aan bod. Onderwerp over boeren/melk kan dus wel meer.

Bij de stellingen waren er ook een aantal leerlingen die serieus dachten dat melk in de fabriek wordt gemaakt.

17. Wat doet u verder om de kinderen meer te leren over melk?

N.v.t.

18. Wat is volgens u de beste methode om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 4?

Zien, ontdekken, op de plek zijn, het meest waardevol, omdat ze nog wat jonger zijn. Er zijn ook een aantal die het heel leuk vinden om te lezen, maar niet iedereen heeft dit onder de knie in groep 4. Het zou mooi zijn als ze ergens rond kunnen lopen, en vragen kunnen stellen aan de boer. Blijft net iets beter hangen als ze er echt zijn geweest.

19. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?

Zie antwoord vraag 18.

20. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?

Uit het boek werkt vaak minder goed.

21. Heeft u nog tips voor zuivelorganisaties, zoals Zuivel Online of Friesland Campina, met betrekking tot dit onderwerp?

Beter promoten, beter vindbaar zijn.

Misschien ook een gastbezoek, gastlessen vallen goed in de smaak, dat er iemand in de klas komt, een boer op bezoek. Is voor ons ook makkelijker te regelen. Het is natuurlijk wel anders dan dat je echt naar de boerderij gaat en de kinderen de plek kunnen zien. Dat is nog veel beter. Hebben wel eens een piloot of kapster in de klas gehad, maar een boer of boerin nog nooit.

22. Wie zou eigenlijk melkeducatie moeten aanbieden in uw ogen? Zijn dit de zuivelorganisaties? Of anders...?

Onderwijsuitgeverij zou het in het lesboek kunnen verwerken. Ik denk dat dat alleen al heel

waardevol is, want dan ben je als leerkracht verplicht om het er met de kinderen over te hebben. Anders schiet het er nog wel eens bij in of denk je van het wordt niet getoetst dus we laten het maar vallen.

Groep 6

Interview met Yfke Blokhuis-Lerk

1. Aan welke groep op welke school geeft u les?

Groep 6 op de Malelande

2. Hoeveel uur per schooljaar gebruikt u om kinderen meer informatie te geven over de melkveesector/melk/gezonde voeding? (Inschatting)

Deze onderwerpen komen niet specifiek aan bod. Mocht het een keer aan bod komen dan noem je het een keer.

Er is een methode waarin aan gezonde voeding aandacht wordt besteed = Leefstijl maar dat geven we niet meer expliciet. Dus het is meer dat het toevallig aan bod komt omdat je het erover hebt, dan dat we er expliciet onderwijs aan geven.

3. Is dit aantal uur naar uw mening voldoende? Heeft u voldoende tijd beschikbaar om de kinderen informatie te geven over melk?

Gezonde voeding is een onderwerp wat best belangrijk is om aandacht aan te besteden, maar dat gebeurt nu niet heel consequent. Dit mag van mij dus wel wat meer. Er is wel voldoende tijd voor.

Officieel is op woensdag fruitdag voor de hele school. Leerlingen moeten fruit meenemen, maar de ene leerkracht doet hier meer aan mee dan de ander.

4. Hoe vult u deze uren in?

Zie vraag 2.

5. Zijn er speciale thema's/projecten in de klas m.b.t. de melkveesector/melk/gezonde voeding?

Fruitdag.

Koningsspelen gaat om gezond eten, dan krijgen we fruit van school. We hebben dit jaar ook het werkboekje van de koningsspelen gebruikt. Hierin wordt aandacht besteed aan je spijsvertering en wat is dan gezond eten. Dit is heel vrijblijvend ingezet, je kan het werkboekje gebruiken maar dat is net wat je zelf wilt. Op die manier komen de onderwerpen wel eens langs, maar echt een themaweek hebben wij niet. Ik noteer dit overigens wel even voor mijn werkgroep, want het lijkt mij wel leuk om daar iets meer mee te doen.

6. Zo ja, kunt u vertellen wat deze thema's/projecten inhouden?

Zie vraag 5.

7. Zo nee, zou u dat willen? Hoe zou u dat graag willen zien?

Ik denk wel dat het goed is om er een thema aan te wijden, dat je bijvoorbeeld 1 keer per jaar echt daar op ingaat. Want je merkt wel dat er kinderen zijn, die kunnen er natuurlijk niet altijd zelf wat aan doen, maar die nemen veel ongezonde dingen mee naar school. Maar als

je kinderen ervan bewust maakt, nemen ze daar toch altijd wel iets van mee naar huis. Ik denk wel dat het goed is als je daar als school wat meer aandacht aan zou kunnen besteden. Al is het maar dat je een paar weken per jaar als thema gezonde voeding hebt. Puur om de kinderen bewust te maken.

Het zou fijn zijn als er kant en klare lesmethodes zijn, zodat wij hier als leerkrachten niet te veel tijd in hoeven te stoppen.

Nu is het zo dat bij ons op schoolkinderen wel weten dat melk van een koe komt, maar je hoort verhalen van kinderen in grotere steden die echt denken dat melk uit de fabriek komt. Lespakket, uitjes naar boerderijen lijkt mij leuk.

Zuivel Online niet bekend, ze reageerde er heel enthousiast over. Binnen het MT weten ze er misschien wel van, maar ik kende het niet.

8. Maakt u wel eens gebruik van melkeducatie?

Nee

9. Zo ja, welke gebruikt u precies? Is dit van een zuivelorganisatie en zo ja, van welke?

N.v.t.

10. Zo nee, waarom niet? Wanneer zou u het wel willen gebruiken? Waar zou u dan behoefte aan hebben?

Het zit niet in het lesprogramma.

De kerndoelen, waar in elk schooljaar aan gewerkt moet worden. De methodes waar je mee werkt zouden moeten voldoen aan kerndoelen. Het is aan de school om te kiezen waar je meer aandacht aan besteed en waar minder. Zo hebben wij als school wel aardrijkskunde en geschiedenis maar geen natuurmethode. Terwijl als je kijkt naar de leerdoelen dan zijn daar wel gewoon doelen voor.

Oriëntatie op de wereld en jezelf. O.a. milieu, en de lichamelijke en psychische gezondheid van jezelf en anderen. Belang van ontbijt, waaronder belang van brood, fruit en melk als ontbijt, pauzehap, lunches, wordt besproken in groep 1 t/m 4. Het bestaat dus wel bij de kerndoelen, maar waarom de school er wel of niet mee werkt weet ik eigenlijk niet zo goed.

11. Hoe bevalt deze melkeducatie?

N.v.t.

12. Zijn er dingen die u graag anders zou zien m.b.t. de melkeducatie?

N.v.t.

13. In hoeverre heeft u invloed op hoe de lessen worden vormgegeven, en welke thema's er worden behandeld? Wie bepaald wat?

Er zijn wel doelen maar je mag zelf weten hoe je dit invult. Dus als je een bepaald onderwerp op een net iets andere manier wil geven dan kan dat. Maar je zit wel vast aan bepaalde toetsen, dus ze moeten wel de toets halen. Stof moet dus overeenkomen. Je zou bijv. ook bij teksten voor begrijpend lezen teksten kunnen kiezen over melk, maar dat is net wat je zelf wil. Je kijkt ook vaak naar wat de kinderen zelf interessant vinden.

14. Gaat dit naar wens? Of zou u dit graag anders willen zien, bijvoorbeeld door meer invloed te krijgen?

Gaat naar wens.

15. Bezoekt uw klas wel eens agrarische bedrijven? Zo ja, welke? En hoe vaak?

Nee, niet standaard. Als sommige de contacten hebben dan doen ze het wel eens. Nu toevallig twee jongens in de klas die zelf op een boerderij wonen. Stel ik zou het willen, dan zou ik er dan wel wat mee kunnen regelen, maar dat is natuurlijk ook niet bij elke groep zo. We hebben twee collega's gehad die beide een boerderij hadden en die namen nog wel eens kinderen mee naar het bedrijf.

16. Wat vindt u ervan dat dit wel/niet gedaan wordt? Ziet u hier verbeterpunten in?

Het zou wel leuk zijn als dit vaker gebeurt. Sowieso uitjes, maakt niet zo veel uit waarheen, maar is altijd leerzaam om ergens heen te gaan om te zien hoe iets werkt. Maar het moet maar net mogelijk zijn en passen binnen het programma. Het is vaak wel heel intensief en er komt veel bij kijken zoals ouders regelen enzovoorts.

17. Wat doet u verder om de kinderen meer te leren over melk?

N.v.t.

18. Wat is volgens u de beste methode om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 6?

Verschilt heel erg per kind. Ik denk wel dat de meeste kinderen het door dingen daadwerkelijk te zien beter onthouden, juist omdat ze niet zo vaak ergens heen gaan en de keer dat ze dan ergens heen gaan onthouden ze vaak wel beter. Maar er zijn ook kinderen die het net zo goed uit een boekje kunnen leren of een filmpje kunnen kijken en het net zo goed onthouden.

19. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?

Zie antwoord vraag 18.

20. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?

Zie antwoord vraag 18.

21. Heeft u nog tips voor zuivelorganisaties, zoals Zuivel Online of Friesland Campina, met betrekking tot dit onderwerp?

Zuivel Online is niet bekend bij ons, het zou een tip zijn om te kijken of ze niet iets meer aan promotie kunnen doen. Naamsbekendheid vergroten. Ik weet ook niet wat ze al doen, misschien doen ze al veel maar komt het bij de 'verkeerde' personen terecht. Als het bijv. bij MT terecht komt. Die hebben al zo veel en denken van oh het komt wel een keertje. En dan blijft het misschien liggen. Ik snap dat je denkt ik benader een MT want dan heb ik de hele school in een keer, maar het is ook goed om een combinatie te doen. Dus zowel MT als leerkrachten zelf op de hoogte stellen.

Het is dat ik er niks van wist maar nu ik het hoor en het is gratis, ga ik hier zeker nog eens naar kijken. Dan denk je sneller van oh hier doe ik een keer wat mee.

Ik weet ook niet of zij met hun lespakketten op de onderwijsbeurs staan. Voor naamsbekendheid is dat wel een goede. Hier kan je gelijk aandacht trekken.

22. Wie zou eigenlijk melkeducatie moeten aanbieden in uw ogen? Zijn dit de zuivelorganisaties? Of anders...?

Ik denk wel dat zoiets van een zuivelorganisatie moet vandaan komen, want die weten natuurlijk het beste hoe het werkt. Ik kan wel lesgeven over materialen, maar als de kinderen echt specifieke vragen hebben zal ik ook niet alles weten en dan is het goed als zuivelorganisaties het wel weten. Het is vooral ook interessant voor kinderen als er iemand van buitenaf iets komt vertellen.

Groep 8

Interview Melissa van Middelaar

1. Aan welke groep op welke school geeft u les?

Groep 8 op de Malelande

2. Hoeveel uur per schooljaar gebruikt u om kinderen meer informatie te geven over de melkveesector/melk/gezonde voeding? (Inschatting)

Over gezonde voeding hebben we het wel vaker. Het komt alleen niet standaard aan bod dat het dan ook over melk gaat.

Het is lastig om in te schatten maar ik denk dat het dan zo'n 0 tot 5 uur zal zijn.

Het is geen onderdeel van het onderwijsprogramma. Wij maken gebruik van de kerndoelen. SLO doelen, oriëntatie op jezelf en de wereld, leerlijn.

3. Is dit aantal uur naar uw mening voldoende? Heeft u voldoende tijd beschikbaar om de kinderen informatie te geven over melk?

Het zou heel leuk en goed zijn om naar boerderijen te gaan, alleen hebben we het soms wel heel druk met cito toetsen en eindmusicals enzovoorts. Als we een bedrijf zouden bezoeken, is het handig als er een spreker is zodat we daar geen tijd in hoeven te stoppen.

4. Hoe vult u deze uren in?

Zie vraag 2. Het komt niet specifiek aan bod.

De Mens, is een soort lesmethode, waar lessen uit worden gehaald. Dit gaat over natuuronderwijs/biologie. Hierbij komen o.a. aan bod: de Schijf van vijf, gezonde voeding, menselijk lichaam, botten -> calcium in melk

5. Zijn er speciale thema's/projecten in de klas m.b.t. de melkveesector/melk/gezonde voeding?

Nee, wij werken niet thematisch.

6. Zo ja, kunt u vertellen wat deze thema's/projecten inhouden?

N.v.t.

7. Zo nee, zou u dat willen? Hoe zou u dat graag willen zien?

Ja, zie vraag 4. We hebben het alleen nu heel druk, vooral nu door corona en cito. Maar als er tijd voor is lijkt het mij super leuk. Een boerderijbezoek is dan iets wat zeker niet mag ontbreken. Heel leerzaam om het in het echt te ervaren. Daarnaast is een lespakket erbij ook fijn. Zelf hebben we alleen niet veel tijd om voor te bereiden.

8. Maakt u wel eens gebruik van melkeducatie?

Nee.

9. Zo ja, welke gebruikt u precies? Is dit van een zuivelorganisatie en zo ja, van welke?

N.v.t.

10. Zo nee, waarom niet? Wanneer zou u het wel willen gebruiken? Waar zou u dan behoefte aan hebben?

Nooit echt mee bezig geweest. Het zit ook niet standaard in het lesprogramma dus dan denk je er ook niet snel aan. Maar het zou eigenlijk heel leuk zijn om er wat meer mee te doen, want het is wel heel belangrijk voor kinderen om deze kennis te hebben. Het leukste zou zijn om boerderijen te bezoeken. Ik denk dat de kinderen hier ook wel het meeste van leren.

11. Hoe bevalt deze melkeducatie?

N.v.t.

12. Zijn er dingen die u graag anders zou zien m.b.t. de melkeducatie?

N.v.t.

13. In hoeverre heeft u invloed op hoe de lessen worden vormgegeven, en welke thema's er worden behandeld? Wie bepaald wat?

Je kan altijd lesgeven over bijvoorbeeld melk. Er is geen vaste methode of boek, het is meer eigen invulling. Alle extra lessen vul je zelf in. Deze verschillen per week en zijn wat je zelf wil.

14. Gaat dit naar wens? Of zou u dit graag anders willen zien, bijvoorbeeld door meer invloed te krijgen?

Dit gaat op zich wel naar wens. Uiteindelijk moet de stof toch overeenkomen met hetgeen wat getoetst wordt.

15. Bezoekt uw klas wel eens agrarische bedrijven? Zo ja, welke? En hoe vaak?

Nee, deze klas niet. Vroeger zat dit wel standaard in het schoolsysteem, maar dat was omdat een leerkracht thuis een bedrijf had waar zij educatielessen gaf. Toen zij weg is gegaan als leerkracht is dit jaarlijkse uitje ook gestopt.

16. Wat vindt u ervan dat dit wel/niet gedaan wordt? Ziet u hier verbeterpunten in?

Jammer dat het niet gebeurt, het mag van mij wel meer. Voor sommige scholen is het best belangrijk om meer te zien, vooral als de kinderen verder niks met het platteland hebben.

17. Wat doet u verder om de kinderen meer te leren over melk?

Niks.

18. Wat is volgens u de beste methode om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 8?

Bezoeken van boerderijen. Lespakket met combinatie dus eerst lessen (theorie) en dan praktijk kijken en leren.

19. Wat werkt m.b.t. leermethodes goed bij deze kinderen?

Eerst theorie, dan praktijk. Leerlingen leren het best door dingen te doen en beleven.

20. Wat werkt m.b.t. leermethodes minder goed bij deze kinderen?

Puur theorie, weinig in het echt.

21. Heeft u nog tips voor zuivelorganisaties met betrekking tot dit onderwerp?

Een themaweek waar scholen bij kunnen aansluiten bijv. week van gezonde voeding. Dit zou heel leuk zijn.

22. Wie zou eigenlijk melkeducatie moeten aanbieden in uw ogen? Zijn dit de zuivelorganisaties? Of anders...?

Campina, enz. misschien samenwerking met boerderijen in de buurt, bibliotheek, of mensen die veel weten van lesgeven. Of boekenuitgeverij die methodes maakt.

Heel enthousiast over de website Zuivel Online, wist niet dat het bestond. Gaat er zeker nog eens op kijken.

6. Resultaten deelvraag 3: zuivelorganisaties

Deskresearch

Er is deskresearch gedaan naar Zuivel Online, Boerderij Educatie Nederland, ZuivelNL en Friesland Campina. Dit zijn de grootste spelers op het gebied van zuiveleducatie in Nederland.

Zuivel Online

Educatie aan jongeren over voedsel en de oorsprong daarvan vormt de basis voor meer aandacht voor duurzame productie en consumptie van voedsel. Als je op jonge leeftijd een gezond eet- en beweegpatroon ontwikkelt, heb je daar je hele leven profijt van. De zuivelsector geeft invulling aan deze visie door leerlingen met lesmaterialen te informeren over de gehele zuivelketen onder de noemer 'Natuurlijk Zuivel' (ZuivelNL en NZO, 2020).

Via Zuivel Online kunnen kinderen alles te weten komen over de zuivelsector. Denk hierbij aan onderwerpen als waarom zuivel gezond is, wat koeien eten, hoe ze melk geven, en hoe kaas wordt gemaakt. Ook is er voor onderwijsinstellingen gratis lesmateriaal te vinden. Dit is onderverdeeld in groepen, namelijk van groep 1-4, 5-6 en 7-8.

Lesmateriaal groep 1-4: Via een prentenboek 'Tim zoekt de koe' leren kinderen welke weg melk aflegt voordat het in het pak terecht komt. Hierbij zitten ook aanvullende opdrachten en een docentenhandleiding. Ook zijn er lessen voor het digibord en de tablet waarbij er een quiz kan worden gedaan. Het lesmateriaal sluit aan bij de kerndoelen: 'Nederlands' en 'Mens en samenleving'.

Lesmateriaal groep 5-6: Door het lesprogramma 'Natuurlijk Zuivel! – Op de boerderij van Jet' leren kinderen alles over zuivel. Dit is te krijgen in een werkboekje met poster en docentenhandleiding, of in een digitaal vorm van vlogs en een interactieve klikplaat (digibord). Naast de herkomst van zuivel gaat het materiaal in op gezonde voeding, verantwoorde keuzes maken en de rol van zuivel in de Schijf van Vijf. De opdrachten afwisselend en speels van aard. Hierbij is ontdekkend leren en ouderbetrokkenheid van belang. De inhoud van de lessen is gebaseerd op het leerplankader voeding van SLO en de criteria van Jong Leren Eten en Gezonde School.

Lesmateriaal groep 7-8: Bestaat uit het magazine 'Natuurlijk zuivel' waarmee leerlingen alles leren over zuivel. Het materiaal is geschikt als voorbereiding op een bezoek aan een melkveehouderij. Daarnaast zijn er ook digitale opdrachten en filmpjes voor op het digibord en de tablet. Ook zit er een docentenhandleiding bij en meerdere opdrachten voor in de klas. Het lesmateriaal sluit aan bij de kerndoelen van 'Mens en samenleving', 'Natuur' en 'Techniek en ruimte'.

Daarnaast is het voor alle klassen mogelijk om een boerderij te bezoeken. Dit wordt aangeboden in samenwerking met Boerderij Educatie Nederland. Boerderijeducatie betekent beleven, leren en ontdekken waar ons voedsel vandaan komt. Een praktijkles op een boerderij voegt veel toe aan de theorieles op school en laat leerlingen meer zien en ervaren.

Het boerderijbezoek kan worden gekoppeld aan verschillende thema's en kerndoelen. De activiteiten op de boerderij kunnen hierop aansluiten.

Boerderijbewijs: Met het Boerderijbewijs kunnen leerlingen uit groep 5-8 die een educatieve les op een melkveehouderij hebben gevolgd controleren of ze alles weten van de herkomst van zuivel.

Daarnaast wordt er voor deze leerlingen hulp aangeboden bij een spreekbeurt en werkstuk over zuivel. Er wordt informatie en tips gegeven, en hulpmiddelen zoals afbeeldingen en filmpjes. Verschillende zuivelonderwerpen komen aan bod: de koe, productie van zuivel, gek op kaas, zuivel is gezond, techniek op de boerderij, duurzaam boeren, economie en handel en werken in de zuivelwereld. Ook zijn presentatiesjablonen, filmpjes, leuke tools en een handig stappenplan beschikbaar (Zuivel Online, 2020).

Boerderij Educatie Nederland

ZuivelNL maakt deel uit van het Platform Boerderij Educatie Nederland, dat bestaat uit regionale samenwerkingsverbanden. De samenwerking bestaat uit boerenbedrijven uit verschillende sectoren die zich richten op educatie voor het basis-, middelbaar en speciaal onderwijs, waarbij kinderen zelf kunnen zien, horen, voelen en beleven waar ons voedsel vandaan komt. Contact met de basis waar je voedsel vandaan komt, kan bijdragen aan een gezonde voedselkeuze. De deelnemende partijen binnen het platform hebben met elkaar afgesproken dat een bedrijf aan vijf kwaliteitseisen moet voldoen om klassen te kunnen ontvangen.

ZuivelNL is lid van het dagelijks bestuur van het platform en geeft hierdoor sturing aan de ontwikkelingen rond boerderijeducatie. Met de subsidie van ZuivelNL aan het platform wordt de contributie van de melkveehouders aan het platform betaald en worden activiteiten gefinancierd. Het platform ontvangt verder bijdragen van de deelnemende educatieboeren en het programma Jong Leren Eten van de overheid.

Op educatieboerderijen kunnen schoolklassen in een veilige, hygiënische omgeving een kwalitatief verantwoorde boerderijles volgen. Educatieboeren ontvangen schoolklassen uit het primair en voortgezet onderwijs. Een praktijkles op de boerderij voegt veel toe aan de theorie. Een boerderijles helpt kinderen en jongeren bij wereldoriëntatie en het besef van hun eigen wereld. Door zelf te zien, horen, ruiken, proeven en voelen doen de leerlingen een mooie ervaring op.

Dit gebeurt in samenwerking met 17 regionale samenwerkingsverbanden van educatieboeren. Scholen die niet in een gebied van een samenwerkingspartner vallen, ontvangen tweemaal per jaar een uitnodiging van ZuivelNL om met groep 7-8 een bezoek aan de boerderij te brengen (ZuivelNL en NZO, 2020).

Er zijn 325 boerderijen die zijn aangesloten bij Boerderij Educatie Nederland, welke zijn te vinden via een kaart op hun website. Op deze manier kunnen scholen zoeken op postcode en zo een educatieboerderij in de buurt vinden. Ze geven informatie voor zowel (potentiële) educatieboeren en voor leerkrachten.

Daarnaast bevat de website een pagina met allerlei lesmateriaal. Voor iedere groep zijn verschillende soorten materialen te verkrijgen. Bij Boerderij Educatie Nederland is het lesmateriaal in eerste instantie verdeeld in het soort vee. Andere categorieën zijn onder andere akkerbouw, groente & fruit, water op de boerderij, duurzaamheid en voeding. Via de website wordt doorverwezen naar externe websites waar de materialen vandaan kunnen worden gehaald, waaronder die van Zuivel Online, Groen Kennisnet, Stichting Voor levend erfgoed, en NZO (Boerderij Educatie Nederland, 2020).

Voor melkveehouders die als educatieboer schoolklassen op hun bedrijf ontvangen zijn leskaarten beschikbaar voor groep 3-4, 5-6 en 7-8 van het basisonderwijs. De leskaarten zijn gericht op het beleven van een echt melkveebedrijf, zelf onderzoek doen en een mening vormen over de melkproductie. Denk aan de herkomst van het veevoer, duurzaamheid, natuurbeheer, dierenwelzijn en moderne technieken.

De leskaarten zijn beschikbaar voor educatieboeren die voldoen aan de kwaliteitseisen van het Platform Boerderij Educatie Nederland. Dit zijn educatieboeren die lessen verzorgen voor ZuivelNL en educatieboeren die lid zijn van regionale aanbieders van boerderijeducatie waarmee ZuivelNL een samenwerkingsverband heeft. Deze boeren kunnen de leskaarten via hun samenwerkingsverband opvragen (ZuivelNL en NZO, 2020).

Het lesmateriaal is gemaakt aan de hand van de kerndoelen. In figuur 6 is te zien welke kerndoelen op welke manier worden ingevuld.

BASISONDERWIJS	
BELEVEN (Kerndoel 1, 12, 28, 29, 34, 35, 37, 38, 39) • Klusjes doen op de boerderij • Dieren aaien en voeren • Proeven van producten	MENS EN NATUUR (Kerndoel 33, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46) • Seizoenen/weersinvloeden • Hoe groeit gras of mais? • Hoe groeien aanwezige akker- of tuinbouwgewassen? • Kringlopen op de boerderij
NATUUR EN TECHNIEK (Kerndoel 1, 4, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46) • Hoe werkt een melkmachine? • De lagen in de bodem • Machines op de boerderij • Voorspel het weer	GEZONDHEID EN VOEDING (Kerndoel 1, 2, 3, 4, 34, 35, 40, 58) • Wat is een gezonde maaltijd? • Waar komt voeding vandaan? • Wat zijn gezonde en duurzame keuzes bij voeding? • Schijf van Vijf • Voorkom voedselverspilling
DISCUSSIËREN (Kerndoel 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 34, 35, 37, 38, 39) • Welk eten komt van de boerderij? • Zou je boer willen worden? • Wel of niet biologisch eten • Wel of geen vlees eten	MILIEU (Kerndoel 39, 42, 43, 44, 45, 46) • Hoe ga je duurzaam om met de aarde? • Kwaliteit van lucht in de stal • Hergebruik van restproducten
SAMENWERKEN (Kerndoel 34, 35, 37, 38, 39, 45, 54, 55, 58) • Help mee de dieren verzorgen • Geef dieren een schone stal • Samen iets lekkers maken	SPECIAAL ONDERWIJS (Kerndoel 5, 16, 19, 26, 34, 36, 45, 46) • Dagindeling van de boer • Invloed van seizoenen • Dieren verzorgen • Boerderijproducten oogsten en proeven • Meten, wegen en rekenen met maten
REKENEN EN METEN (Kerndoel 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33) • Afmeting gebouw • Groei per dier per dag • Wat verdient een boer?	

Figuur 6 basisonderwijs kerndoelen (Boerderij Educatie Nederland, 2020)

ZuivelNL

ZuivelNL is een ketenorganisatie van de zuivelsector. In het bestuur van ZuivelNL zit naast de NZO, LTO Nederland en NMV. ZuivelNL verzorgt klassenexcursies naar boerderijen, en biedt lesmateriaal aan voor scholen. Dit lesmateriaal is afkomstig van Zuivel Online, en beschikbaar voor groep 1 t/m 8. Daarnaast bieden zij ook lesmateriaal voor educatieboeren aan en verwijzen zij naar platform Boerderij Educatie Nederland voor bezoeken aan de boerderij (ZuivelNL).

ZuivelNL en NZO werken nauw samen in het programma 'Onderwijsvoorlichting over zuivel en gezond eten richting scholen'. Het programma wordt gefinancierd door ZuivelNL en NZO. (ZuivelNL en NZO, 2020).

Friesland Campina

Friesland Campina probeert de consumptie van melk bij kinderen te stimuleren door o.a. het programma 'Melk op school'. Voorheen konden ouders een schoolmelk-abonnement afsluiten voor zijn of haar kind. Hierbij betaalde ouders ongeveer 28 cent voor een pakje melk, dat hun kinderen een paar keer per week ontvingen. Tegenwoordig is dit afgeschaft, en is Friesland Campina

overgegaan op een gratis model via scholen. Hierbij kunnen ongeveer 200 scholen deel uitmaken van deze nieuwe invulling, waarbij ze voor de gehele school zuivel ontvangen voor 2 of 3 dagen per week. Met dit nieuwe programma kunnen zij meer kinderen bereiken dan in de vorige jaren. Het is alleen zo dat niet elke school mee kan doen. Er worden scholen geselecteerd, en als een school niet geselecteerd is, is het dus ook niet mogelijk om een abonnement af te sluiten voor een individuele leerling (RTLnieuws, 2020).

Daarnaast organiseert Friesland Campina normaal gesproken ieder jaar in het voorjaar door het hele land boerderijdagen. Op deze dag kan iedereen, van jong tot oud, een kijkje nemen op een boerderij in de buurt. Op deze manier leren kinderen door te zien, spelen en beleven meer van waar de melk vandaan komt. Omdat de Campina Boerderijdagen niet door kunnen gaan vanwege het coronavirus, heeft Friesland Campina een alternatief bedacht. Het heet Het Campina Boerderij Mysterie. Hierbij kunnen kinderen meezoeken naar de verdwijning van koe Sam van boer Koen. Kinderen kunnen hun gegevens achterlaten op de website en er wordt later meer bekend gemaakt (Campina, 2021).

Interview

Interview met Esther Duijff

1. Hoe zijn ZuivelNL, Zuivel Online, Boerderijeducatie Nederland en de NZO met elkaar verbonden?

De Nederlandse Zuivelorganisatie heeft o.a. Zuivel Online opgezet. ZuivelNL is een ketenorganisatie voor onder andere agrariërs, fabrieken en veevoerders. Het lesmateriaal van Zuivel Online is met ZuivelNL gemaakt. Op de website van Zuivel Online wordt doorverwezen naar Boerderijeducatie Nederland. Boerderijeducatie Nederland biedt weer lesmateriaal aan van Zuivel Online. En de boeren die de lessen geven krijgen ook lesmateriaal van Zuivel Online. Alles valt dus onder één organisatie.

2. Hoe kunt u Zuivel Online het beste omschrijven?

Zuivel Online is voor iedereen - van jong tot oud - die iets over zuivel wil weten. De website staat, nog meer dan voorheen, boordevol informatie, leuke en interessante filmpjes, blogs, handige posters en brochures en bevat veel lesmateriaal. Leerkrachten kunnen dit gratis lesmateriaal voor alle leeftijdsgroepen in het basisonderwijs downloaden en bestellen. Voor leerlingen zelf staan er spreekbeurtpakketten klaar met tips en tricks om een leuke spreekbeurt over zuivel te geven.

Vorig jaar is de website vernieuwd want hij was best wel ouderwets. Hij heeft nu een wat hipper en frisser design, dus ziet er wat leuker uit. Ook is de schrijfstijl jonger en toegankelijker gemaakt. Daarnaast hebben we de onderwerpen iets meer uitgebreid, met name op het gebied van gezondheid en duurzaamheid. Het is een soort zuivel Wikipedia. Voorheen was de website opgebouwd dat je kon kiezen voor ik krijg les of ik geef les, maar nu is het ook voor de consumenten die niet binnen die groep horen.

Voor leraren staat er heel veel lesmateriaal op, dat is het belangrijkste.

We zitten ook in het voedseleducatie platform, en hebben ook smaakmissies. Daarnaast hoort Fit op school ook bij ons, dus we hebben eigenlijk veel meer dan alleen wat er op de website staat.

Nationaal school ontbijt, superpartner, leveren halfvolle melk, halfvolle yoghurt en 30+ kaas. Zodat kinderen ook zien en weten dat zuivel bij het ontbijt hoort. We doen dus wel meer dan

alleen de lesmaterialen.

3. Wat is het doel van Zuivel Online?

Vanuit de zuivelsector vinden we het heel belangrijk dat kinderen weten waar voedsel vandaan komt en wat gezond eten is.

4. Wordt er vaker gebruik gemaakt van digitaal lesmateriaal of meer van fysieke lesmethodes? En hoe zit dit met boerderijbezoeken?

Er wordt meer fysiek lesmateriaal besteld, omdat je er dan wat meer mee kunt doen. Het digitale lesmateriaal is iets verouderd. Deze wordt ook wel veel gebruikt.

5. Hoe zit het met kosten? Zijn alle lesmethodes/boerderijbezoeken gratis?

Al het lesmateriaal is gratis te downloaden of te bestellen. Boerderijbezoeken zijn niet gratis, daar wordt een klein bedrag voor gevraagd (€50,-). Een deel hiervan is voor het vervoer, vaak wordt er een grote bus geregeld. Melkveehouders krijgen daarnaast ook een kleine vergoeding voor de les die zij geven.

6. Hoeveel tijd hebben leerkrachten/groepen ongeveer nodig om de verschillende methodes te doen?

Dit kun je zelf als leerkracht bepalen, je kan het zo uitgebreid doen als je wilt. Je kunt een paar opdrachten uit het boekje doen of het hele boekje doen.

7. Kunt u een indicatie geven van de hoeveelheid lesmethodes die per dag/week/maand worden gedownload/gebruikt?

Lesmethodes:

Vorig jaar, in 2020 was dit in totaal 267 321

In 2019 was het 380 000, vanwege corona vorig jaar hebben veel scholen platgelegen.

Boerderijbezoeken:

In 2018 hebben 1215 excursies plaatsgevonden

In 2017 waren dit er 1155 en in 2016 waren het er 940. Op deze manier hebben 30.000 leerlingen een melkveebedrijf bezocht.

8. En hoe zit het met de jaren daarvoor?

Die gegevens heb ik helaas niet.

9. Hoe vaak worden ongeveer vanuit Zuivel Online door scholen boerderijen bezocht?

Die gegevens heb ik helaas ook niet.

10. Wat houdt een boerderijbezoek vanuit Zuivel Online precies in?

Kinderen gaan met de klas naar de boerderij, boer of boerin geeft een rondleiding, en de kinderen krijgen werkboekjes mee om opdrachten te doen. Boerderijbewijs, dat is een soort quiz die ze kunnen doen als ze op de boerderij zijn, en hierdoor leren ze spelenderwijs meer over de melkveesector. De boer heeft ook leskaarten waar ze mee werken, zodat ze goed kunnen laten zien waar voedsel vandaan komt.

11. Ik heb begrepen dat Zuivel Online in heel Nederland actief is. Zijn er plaatsen of gebieden in Nederland waar bijvoorbeeld heel veel of juist heel weinig vraag is naar de lesmethodes/boerderijbezoeken?

Ik kan wel zien hoeveel er besteld wordt, maar niet in welke regio of plaatsen. Het is wel een hele interessante vraag.

12. Hoe komt de organisatie onder de aandacht? Wordt Zuivel Online gepromoot, en zo ja op welke manier?

We promoten niet veel, vorig jaar bij nieuwe website wilde we dat wel gaan doen. Het staat wel op een website, namelijk basisonderwijs.online.

Veel leerkrachten kennen het niet, dus je wil het wel promoten maar niet te veel. Je wilt het niet te veel de klas in duwen, maar wel het onderwerp onder de aandacht brengen. Dit willen we waarschijnlijk wel meer gaan doen door bijvoorbeeld online promotie en via social media. Het zou goed zijn om ook de leerkrachten zelf te benaderen. In januari staan we wel altijd op een beurs gericht op natuurlessen.

Facebookpagina Het zit in melk, die is gekoppeld aan Zuivel Online en daar wordt zuivel online gepromoot. Hier zitten vooral veel melkveehouders en mensen die fan van zuivel zijn op, maar niet veel leerkrachten volgen ons.

13. Hoe komen de meeste scholen bij Zuivel Online terecht?

Door online te zoeken.

Moeten de website nog wel SEO optimaliseren.

Er zijn wel scholen die ons kennen en wel vaker lesmateriaal bestellen. Voor nieuwe leerkrachten is het vooral dat we via Google gevonden worden.

14. Hoe zijn de verschillende lesmethodes ontstaan? Is hier onderzoek naar gedaan? Zo ja, hoe ging dit onderzoek? Wat waren de resultaten hiervan?

Ontwikkeld in samenwerking met Podium, zij doen onderzoek naar waar lesmateriaal aan moet voldoen, en welke eisen er zijn vanuit scholen. Zelf hebben wij die kennis niet in huis, dus wij schakelen hun in om ons daarbij te helpen. Wij leveren vooral de inhoud, en zij kijken hoe het zo moet worden gemaakt dat het geschikt is voor basisscholen en dat het aan alle eisen voldoet. We werken ook vanuit de kerndoelen.

Onze lesprogramma's passen binnen de lessen wereldoriëntatie en is gebaseerd op het leerplankader voeding van de SLO en de criteria van Jong Leren Eten en Gezonde School.

15. Heeft u meer informatie over Podium?

Voor ons lesmateriaal werken we dus samen met Podium voor onderwijs. Zij maken educatieve projecten rond maatschappelijke en actuele thema's. Altijd sluit het materiaal nauw aan op de lesstof, methodes en kerndoelen. Door de flexibele opzet kunnen onderwijskundigen en pedagogisch medewerkers er snel en makkelijk mee aan de slag. Het materiaal varieert van een korte les of activiteit tot een volledige projectweek en is bijna altijd gratis beschikbaar. De onderwijsspecialisten maken gebruik van verschillende werkvormen om zoveel mogelijk leerlingen aan te spreken. Ook worden leerlingen uitgedaagd 21e -eeuwse vaardigheden te ontwikkelen. Het materiaal is didactisch verantwoord, informerend, uitdagend en stimuleert tot nadenken.

16. Vernieuwen jullie de lesmethodes wel eens? Zo ja, hoe vaak? En hoe wordt dit gedaan? Wordt er dan ook nieuw onderzoek gedaan?

Ja, we houden het goed bij als er nieuwe ontwikkelingen zijn rondom bijvoorbeeld voedingseisen, of richtlijnen vanuit het voedingscentrum dan passen we dat aan. We kijken dus regelmatig of alles nog klopt. Boekjes drukken kost veel geld dus elk jaar een nieuwe

editie is niet betaalbaar want zoveel geld is er niet beschikbaar. Maar als er echt iets belangrijks is wat aangepast moet worden dan doen we dat sowieso online, en kijken wat er verder mogelijk is. Het is voor ons heel belangrijk dat het lesmateriaal klopt.

17. Krijgen jullie wel eens feedback vanuit basisscholen? Zo ja, hoe gaat dit? Hoe vaak krijgen jullie dit, en op welke manier?

We krijgen wel eens mailtjes, maar dat zijn meer vragen, niet echt feedback.

18. Wat wordt er vaak in deze feedback aangegeven?

Vooraf vragen.

19. Wordt er vervolgens ook wat gedaan met deze feedback?

Dan wordt de vraag beantwoord of iets aangepast als iets bijvoorbeeld niet goed werkt.

20. Wat is volgens jullie de beste methodiek om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 3/4? Wat werkt wel of niet goed bij deze kinderen?

Ik weet dat zelf niet omdat ik er pas een jaar in zit. Voor dit soort informatie schakelen we Podium in. Voor groep 1 t/m 4 maken we een prentenboek, omdat dat het beste werkt. Zij hebben hier zoveel ervaring in dat ze het wel weten. Voor groep 5 t/m 8 maken we een werkboekje, en voor groep 5 en 6 zit er ook een vertelplaat of klikplaat bij. Zij hebben al die kennis in huis en weten wat geschikt is voor welke groep. We zijn een kleine organisatie die gespecialiseerd is in onderwijs of lesmaterialen, dus wij huren Podium daarvoor in.

21. Wat is volgens jullie de beste methodiek om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 5/6? Wat werkt wel of niet goed bij deze kinderen?

Zie vraag 19.

22. Wat is volgens jullie de beste methodiek om de kennis van melk over te brengen bij kinderen in groep 7/8? Wat werkt wel of niet goed bij deze kinderen?

Zie vraag 19.